

VELFERDS- PROGRAM

AUFs

58. ORDINÆRE

LANDS

MØTE

1	Del 1: Den sosialdemokratiske velferdsstaten	4
2	Første kapittel: Innledning	4
3	1.1 Den sosialdemokratiske velferdsstaten	4
4	1.1.1 Velferdsstatens tre oppgaver	4
5	1.1.2. Velferdsstaten i vår tid	5
6	1.2 Velferdsstatens byggesteiner	6
7	1.2.1 Tillit som velferdsstatens lim	6
8	1.2.2 En velferdsstat for alle er også lønnsom	7
9	1.3 Velferdsstaten må bygges videre	7
10	Del 2: Velferdsstatens utforming	9
11	Andre kapittel: Like muligheter tidlig i livet	9
12	2.1 Oppvekst	9
13	2.1.1 Barnehage	10
14	2.1.2 Småbarnslivet	11
15	2.2 En sterk fellesskole	12
16	2.2.1 Ulikhet i den norske skolen	13
17	2.2.2. En givende skolehverdag	16
18	2.2.3 AKS/SFO	17
19	2.2.4 Yrkesfagssatsning	18
20	2.2.5 Lik rett på utdanning	20
21	2.2.6 Seksualitetsundervisning	21
22	Tredje kapittel: Alles rett til å skape seg et godt liv	21
23	3.1 Tilgang på praktisk og akademisk utdanning	21
24	3.1.1 Høyere yrkesfaglig utdanning	22
25	3.1.2 Høyere utdanning	23
26	3.2 Arbeid til alle er jobb nummer 1	24
27	3.2.1 Verdens dyktigste fagarbeidere	25
28	3.2.2 Nei til et moderne løsarbeider-samfunn	26
29	3.2.3 Myndighetenes mulighet til å følge opp arbeidslivet	27
30	3.2.4 Et arbeidsliv for alle	28
31	3.2.5 Overvåkning på arbeidsplassen	29
32	3.2.6 Fagorganisering	30
33	3.2.7 Et feministisk arbeidsliv	30
34	3.2.8 Hvordan sikre og styrke den norske modellen:	31

35	3.2.9 Digitalisering, teknologisk utvikling, globalisering og velferdsteknologi	32
36	3.2.10 Arbeidstidsreform	33
37	3.3 Pensjon og verdig alderdom	33
38	3.3.1 Folketrygd	34
39	3.4 Kultur og idrett	35
40	3.5 En sosialdemokratisk storbypolitikk	36
41	3.6 Desentraliserte samfunn	37
42	3.7 En rettferdig og human integreringspolitikk	39
43	Fjerde kapittel: En velferdsstat som stiller opp	41
44	4.0 Kommuneøkonomi	41
45	4.1 Den sosiale forsikringa	41
46	4.1.1 NAV som kronjuvelen i velferdsstaten	41
47	4.1.1.1 Arbeid til alle	42
48	4.1.1.2 Verdighet til alle	42
49	4.1.1.3 Uføretrygdede	44
50	4.1.1.4 Arbeidsledige	44
51	4.1.1.5 De på de laveste satsene	45
52	4.1.1.6 NAV ung	46
53	4.1.2 Rettshjelp	46
54	4.1.3 Rusomsorg	47
55	4.1.4 Kriminalomsorg	48
56	4.2 Helsetilbud	49
57	4.2.1 Sykehusene	50
58	4.2.2 Psykisk helse	51
59	4.2.2.1 Forebygging av psykisk uhelse og lavterskeltilbud der du bor	51
60	4.2.2.2 Rask og riktig hjelp hos spesialisthelsetjenesten:	52
61	4.2.2.3 Krafttak for gutters psykiske helse	52
62	4.2.2.4 Bemanning	53
63	4.2.3 Tannhelsereform	54
64	4.2.4 Kvinnehelse	54
65	4.3 Helsetjenester nært der du bor	56
66	4.4 Tvang	57
67	4.5 Barnevern	57
68	4.6 Helsehjelp i livets siste fase	58

69	Del 3: En velferdsstat som finansierer seg selv	60
70	Femte kapittel: Velferdsstaten i det 21. århundre	60
71	5.1 Et skattesystem der alle gir etter evne	60
72	5.2 Den norske økonomien i omstilling	61
73	5.2.1 Kraft for framtidens kraftbehov	62
74	5.3 Verdiskapinga som holder velferdsstaten i gang	63
75	5.3.1 Primærnæringene	63
76	5.3.2 Offentlig eierskap	65
77		
78		

Del 1: Den sosialdemokratiske velferdsstaten

Velferdsstaten er en skjør bygning.

*Vi må forsvare den mot jeg-partiet som vil ødelegge
vi-samfunnet*

- Per Fugelli

Første kapittel: Innledning

1.1 Den sosialdemokratiske velferdsstaten

Historien om den norske velferdsstaten er historien om det sosialdemokratiske samfunnet. I et sosialdemokratisk samfunn må enkeltmenneskers velferd være fellesskapets ansvar. Alle som bor, vokser opp, lever eller dør i velferdsstaten må ha tilgang til ett sett med felles rettigheter og universelle tjenester. Fra start til slutt i livet skal velferdsstaten lage rammene for at enkeltmennesket kan få muligheten til å bli den beste utgaven av seg selv.

Den britiske sosiologen T.H. Marshall definerer en vellykket velferdsstat basert på tre kriterier: først må alle innbyggere sikres juridiske rettigheter som sikrer rettssikkerhet og trygghet i enkeltmenneskene hverdag. Det andre steget er de politiske rettighetene i et demokrati: ytringsfrihet, allmenn stemmerett, trosfrihet, organisasjonsfrihet og forsamlingsfrihet. Det tredje trinnet er de sosiale forutsetningene som gir innbyggerne like muligheter til å skape seg gode liv. AUF tror på ideen om at velferdsstaten må være bygget på overordnede prinsipper som sikrer likhet og frihet for alle.

Den sosialdemokratiske bevegelsen har siden starten kjempet for at enkeltmennesker skal få sin frihet gjennom fellesskapet. Ingen midler styrker fellesskapet mer enn en velferdsstat med like muligheter for alle, der alle sikres mulighetene til å skape seg meningsfylte liv. Som en sosialdemokratisk ungdomsorganisasjon plikter AUF til å slå ring om velferdsstaten, og søke å utvide den til det beste for alle.

1.1.1 Velferdsstatens tre oppgaver

Den sosialdemokratiske velferdsstaten skal ta utgangspunkt i tre hovedoppgaver. Alle disse har som mål å gi alle mennesker like muligheter fra man er født, til man dør. Ulikhet mellom mennesker skaper mistillit mellom folk. Sosialdemokratiet må derfor søke å holde ulikheten på et lavest mulig nivå. I samfunn hvor makt, eiendom og rikdom er ulikt fordelt, blir forskjellene store, og samfunnet

109 mindre bærekraftig. Dette svekker tilliten, noe som igjen kan forringe selve demokratiet. For stor
110 ulikhet mellom mennesker er også skadelig for en bærekraftig økonomi, og svekker fellesskapets
111 evne til å hjelpe alle. Derfor må velferdsstaten være rigget for å utjevne ulikheter mellom folk.

112 Den første oppgaven velferdsstaten har, må være å sikre alle barn like muligheter tidlig i livet. Et av
113 de største hindrene for at mennesker lykkes i sine liv er de forutsetningene vi gis fra vi blir født. Mens
114 noen arver store formuer, eiendomsimperier og fødes inn i et liv i rikdom, fødes andre inn i fattigdom
115 og utenforskap. En sosialdemokratisk velferdsstats viktigste oppgave er å utjevne disse forskjellene
116 og sikre at alle mennesker får like muligheter til å bli den beste utgaven av seg selv. Det er en politisk
117 oppgave å legge til rette for at menneskene kan leve gode liv i frihet og trygghet. Da må alle barn
118 sikres et likest mulig utgangspunkt fra fødsel.

119 Velferdssamfunnet skal også gi hver og en muligheten til å kunne skape seg et godt liv i voksen alder.
120 Fra vi blir myndige og avslutter grunnskole og videregående opplæring, skal velferdsstaten gi oss
121 muligheten til å utdanne oss gjennom hele livet. Tilgang på yrkesfaglig og akademisk utdanning gir
122 mennesker mer rom til å utvikle seg selv. Gjennom voksenlivet skal enkeltmennesker ha tilgang på et
123 sted å bo, en jobb å gå til og mulighet til å skape seg et meningsfylt liv. Mot slutten av livet handler
124 dette om tryggheten av å ha en pensjon å kunne leve av. Brede velferdsordninger er med på å gi
125 familier flere muligheter og økt livskvalitet.

126 Det samme innebærer tilgang på kultur, idrett og friluftsliv. Velferdsstaten skal legge til rette for at
127 alle skal kunne nyte godt av godene i vårt fellesskap. Et seriøst arbeidsliv med arbeidstakeren i fokus
128 må også prioriteres høyt i den sosialdemokratiske velferdsstaten. Arbeid til alle skal fortsatt være
129 jobb nummer én.

130 Den tredje og siste av de bærende oppgavene til velferdsstaten er å stille opp for enkeltmennesket
131 når det trenger hjelp eller støtte fra fellesskapet. Gjennom et langt liv vil alle innbyggere ha behov for
132 en velferdsstat som stiller opp på. For noen vil dette være i form av helsehjelp, for andre er det
133 behovet for sosial trygghet når man ikke er i stand til å jobbe. AUF mener at en velferdsstat må
134 dømmes etter hvordan den behandler de som trenger fellesskapet mest. Fellesskapet skal aldri gi
135 opp enkeltmennesket, eller de gode ordningene som sikrer oss trygghet, og tillit til at velferdsstaten
136 alltid er der når vi trenger

137

138 **1.1.2. Velferdsstaten i vår tid**

139

140 Historien om velferdsstaten i Norge etter andre verdenskrig, er historien om en velferdsstat i vekst
141 og utvikling. Gjennom sosialdemokratiske reformer har velferdsstaten blitt stadig større og sterkere,
142 og gitt flere muligheter for flere grupper. Med prinsippet om å gi etter evne og få etter behov, har
143 grunnlaget for velferdsstaten blitt til. Ved de fleste av velferdsstatens korsveier opp gjennom
144 historien har høyrekreftene kjempet imot, for deretter å slåss om æren når reformene har lyktes.

145 Historien om den norske velferdsstaten viser hva sosialdemokratiet kan utrette på sitt beste.

146 Sosialdemokratiets prinsipper ble laget i ei tid der politikken betød forskjell på liv og død. I tråd med
147 økende velstandsnivå, har sosialdemokratisk velferdspolitik alltid hatt behov for å fornye og tilpasse

seg samtida. Mer enn 150 år etter sosialismens grunnleggelse, er ulikhet fortsatt et omfattende problem som truer demokratiet og utviklinga over hele verden.

Utbruddet av finanskrisen i 2008 førte til massearbeidsløshet og fattigdom viste oss markedets manglende evne til å sikre en stabil økonomi over tid. Når folk mister sine jobber og ulikhetene forsterkes, synker også tilliten. For stor mistillit mellom grupper i befolkninga har negative konsekvenser for fellesskapet. I et samfunn med lav grad av tillit vokser ekstremisme og antidemokratiske holdninger lettere frem. Å sikre tilliten er derfor også et spørsmål om å bevare demokratiet.

Den drastiske reduksjonen i antallet velfungerende demokratier siden slutten av 2000-tallet, viser oss igjen hvordan våre demokratier trues av ulikhet. Samtidig som AUF skal motarbeide ulikhet mellom land, må sosialdemokratiet også forstå viktigheten av å bekjempe ulikhet innenfor landegrensene. Ulikhet er den største trusselen mot demokratiet, som igjen truer ideen om en velferdsstat for alle.

1.2 Velferdsstatens byggesteiner

1.2.1 Tillit som velferdsstatens lim

Tillit er det viktigste limet i en velferdsstat preget av likhet. Velferdsstaten kan kun fungere dersom deltakerne i den har tillit til hverandre, til institusjonene og til systemet. Det er en politisk verdi i seg selv at enkeltmenneskene i samfunnet har tillit til hverandre. Skal denne tilliten finne sted, må folk oppleve at bakgrunn, etnisitet, kjønn, seksuell legning, alder, funksjonsevne eller politisk overbevisning ikke begrenser mulighetene til å lykkes. Like muligheter til utdanning og deltakelse i arbeidslivet styrker tilliten i velferdssamfunnet. Tillit til velferdsstaten hindrer også utenforskap og oppblomstring av ekstremistiske grupperinger.

For det første må innbyggerne i velferdsstaten ha tillit til hverandre; tilliten til at vi vil hverandre vel er avgjørende i et trygt samfunn. Samtidig må innbyggerne også ha tillit til institusjonene og systemene som utgjør velferdsstaten. Utdanningsløpet, arbeidslivet og helsevesenet må gi likeverdig tilbud til alle, og folk må ha tillit til at systemet ser enkeltmennesket. Høye forskjeller og stor ulikhet svekker tilliten mellom folk. Det er derfor avgjørende å redusere forskjellene, minimere fattigdom og sikre rettferdig omfordeling.

Den moderne velferdsstaten, skapt av sosialdemokratiet, er det fremste verktøyet i kampen mot ulikhet, og det er ved å styrke den at vi senker forskjellene i Norge.

Velferdssystemet er en motgift mot sosiale ulikheter fordi den hjelper alle og fordi den gjør at man starter med likere utgangspunkt fra start. I en sosialdemokratisk velferdsstat preget av universelle velferdstjenester er både ung og gammel, rik og fattig sikret tilgang på lik hjelp. Det er bra, ikke bare for individet som får et bedre liv, men også for samfunnet som helhet. Et samfunn der folk har tillit til systemet øker også skatteviljen. Dette gir økte inntekter for fellesskapet, og finansierer en velfungerende velferdsstat.

1.2.2 En velferdsstat for alle er også lønnsom

Når velferdsstaten har rause ordninger som sikrer et solid fundament for alle dets innbyggere, vil dette også gagne samfunnets økonomi. I en sosialdemokratisk økonomi må blandingsøkonomien både hensynta næringslivets mulighet til å utvikle seg og vokse, samtidig som staten må sikre forutsigbare rammer og tydelig politiske reguleringer. Gjennom lukrative ordninger for både enkeltpersoner og bedrifter som bidrar til verdiskaping som også utvikler samfunnet, vil det private næringslivet også være mer omstillingsdyktig. Når risikoen ved å satse på bærekraftig verdiskaping ikke utelukkende tas av den enkelte, vil også flere tenke innovativt. En grønn, moderne økonomi er avhengig av at kloke hoder tør å alltid tenke nytt og framtidsrettet.

En velferdsstat der alle bidrar etter evne er selvfinansierende. Likevel har årtier med kamp fra høyrekreftene for å definere velferdsstaten som en kostnad båret frukter. Over hele spektret har man sett en utvikling hvor rause velferdsordninger for folk uten jobb, mennesker som lever i fattigdom eller andre utsatte grupper er blitt sett på som en utgift. AUF mener tydelig at et fellesskap som evner å stille opp for de som trenger det mest, er et fellesskap som også gir flere mennesker muligheten til å bidra tilbake. Det er en styrke at velferdsstaten investerer i mennesker.

Premisset i diskusjonen rundt velferd har lenge vært at effektivisering, forbedring og kostnadsbesparelser i velferdssystemet skal brukes på skattekutt til de rikeste. Et slikt premiss er grunnleggende nyliberalistisk. I sosialdemokratiet vet vi at alt ikke kan måles i kroner og øre, minutter spart eller skjemaer fylt ut. Det viktigste en velferdsstat gjør er å levere velferd som gir folk gode og trygge liv. Effektivitet er ikke en motsetning til en sosialdemokratisk velferdsstat, det er snarere en integrert del av den, fordi sparte midler igjen vil kunne brukes på fellesskapet

1.3 Velferdsstaten må bygges videre

Ingen kan vite hvordan fremtiden ser ut. Men uavhengig av den sikkerhetspolitiske situasjonen, planetens omfattende klimaendringer eller økonomiens utvikling, må sosialdemokratiet verne om velferdsstatens betydning i et fritt, demokratisk samfunn.

Arven etter 8 år med borgerlig styre i Norge fra 2013-2021 er et skremmende eksempel på hvordan høyrekreftenes syn på ulikhet får ekte konsekvenser for vanlig folk. Under høyrekreftenes styre har velferdsgoder for de som behøver de mest blitt utsatt for kutt for å skjerme de rikeste fra skatteøkninger. Det er en stor feil å gå med på prinsippet om at en reduksjon i velferdsstaten er det som vil sikre en bærekraftig økonomi. I et sosialdemokratisk samfunn må flest mulig få muligheten til å bidra, da kan ikke barn som fødes inn i fattigdom eller utenforskap sviktes av fellesskapet.

Sosialdemokratiet må forstå tiden vi lever i, og gi folk svar de tror på. I et Norge hvor flere enn 100.000 barn vokser opp i fattigdom må det gjøres et krafttak for å sikre at ingen barn faller utenfor fellesskapet. Da må velferdsstaten videreutvikles, og romme velferdstjenester- og tilbud som er med på å gi flere muligheter til flere mennesker. For å kunne sikre dette, trengs derfor en sterkere velferdsstat som sikrer like muligheter og som bekjemper ulikhet.

224

225 I dette velferdsprogrammet vil AUF forsøke å peke på de viktigste veivalgene for velferdsstaten i
226 årene som kommer. Med dette programmet forsøker vi å slå fast hvilke bestanddeler som fortsatt
227 skal være de viktigste i en moderne velferdsstat. Samtidig vil vi forsøke å gi svar på hvilke deler av
228 velferdsstaten som bør gis høyest prioritet når framtidas velferdsstat skal bygges. All politikken i
229 dette programmet skal forsøke å gi svar på hvordan den sosialdemokratiske velferdsstaten kan
230 utjevne forskjeller og sikre like muligheter til de som bor og lever i vårt velferdssamfunn. Samtidig
231 som vi gir svar på hvordan velferdsstaten bør utvides, vil vi også peke på hvordan denne utvidinga av
232 velferdsstaten bør finansieres i tråd med prinsippet om å gi etter evne og få etter behov.

Del 2: Velferdsstatens utforming

Andre kapittel: Like muligheter tidlig i livet

2.1 Oppvekst

Mål for oppvekst:

- Velferdsstaten skal sikre alle en god barndom, og utjevne sosial og økonomisk ulikhet fra fødsel.
- Alle barn og unge skal ha lik tilgang til en utdanning som er tilpassa den enkelte. Skolen skal være et sted for å skape hele mennesker.
- Fra tidlig i livet skal alle barn og unge sikres tilgang på fritidsaktiviteter uavhengig av foreldrenes lommebok. AUF sitt mål er at fritidstilbud for barn skal være gratis for alle

Det blir lagt auka vekt på dei teoretiske sider ved alt arbeid og mindre vekt på å utføre sjølve arbeidet. I staden for å lage eit knapphol, må elevane beskrive korleis dei kan lage eit. Det ekskluderer ein del av dei som er flinkast til å lage knapphol.

- Einar Førde

Velferdsstatens skal sikre alle like muligheter for alle mennesker, uavhengig av bakgrunn. De ulike institusjonene i velferdsstaten skal følge oss fra vugge til grav. Likevel spiller de tidligste livsfasene våre en enorm rolle i hvilket liv vi ender opp med å leve. Mishandling og omsorgssvikt avler smerte og sorg, mens kjærlighet, trygghet og en god oppvekst skaper forutsetninger for gode liv. Internasjonal forskning peker på at investering i velferdsordninger for spedbarn og småbarn får en enorm avkastning gjennom en aktiv stat som hjelper barn og foreldre med problem så tidlig som overhodet mulig.

Fra barnehagen til læretid så skal utdanning være velferdsstatens verktøy for å viske ut og utrydde sosiale forskjeller. Fellesskolen skal sosialisere, gi kunnskap og skape entusiasme og glede som grunnlag for den opplæringen skolen er for fremtidens borgere. AUF mener at det er på tide å ta et oppgjør med gammeldags tenkning der skolens viktigste oppgave er å dyrke frem de sterkeste elevene, fremfor elevenes sosialisering, lykke og følelse av mestring. Utdanninga skal løfte elever gjennom glede og gjennom en oppfølging som er tilpasset elever, heller enn elever som skal tilpasse seg undervisning. Lek, aktiviteter og ressurser til oppfølging for barnehagebarn, mer praktisk skolegang og mestring i grunnskolen, flere elever på yrkesfag og en skole der alle kan fullføre er AUFs løft for fellesskolen. Skolen skal også være et dannende løp der man blir formet som menneske og en aktiv deltaker i samfunnet og de små og store fellesskapene.

2.1.1 Barnehage

Barnehagen er essensiell for å få velferdsstaten til å gå rundt, den sørger for at foreldre kan komme seg i arbeid samtidig som barn får muligheten til å lære og mestre gjennom lek og aktivitet. Sosialiseringa barn opplever i barnehagen er viktig for å skape sterke fellesskap og sikre at alle barn får mulighet til å få venner tidlig i livet. Dette er viktig for å gi alle barn like muligheter i livet samtidig som det gagnar samfunnet at foreldre kan jobbe å bidra til velferdsstaten. AUF vil at de fordelene både foreldre og barn får gjennom barnehagen skal være tilgjengelig for alle. En av de største utfordringene i de store byene er å få nok tilgang på barnehageplasser slik at foreldre ikke trenger å ta ut ulønnet permisjon. Derfor må man sørge for at det alltid er nok barnehageplasser for alle barn som trenger det

AUF vil:

- At barnehageplass i Norge skal være gratis på lik linje med skolegang.
- Jobbe for å etablere et "nærbarnehageprinsipp", der alle i sin kommune skal være garantert barnehageplass så nært som mulig bosted.
- At barnehagen skal være et sted barn lærer gjennom lek og aktivitet og hvor kreativitetens egenverdi ivaretas.
- At barnehagen som hovedregel skal være obligatorisk fra året man fyller tre og tilgjengelig for alle fra fylte ett år.
- At det skal innføres rullerende barnehageopptak, slik at det hele tiden er nok barnehageplasser etter behov.
- At barnehagesektoren skal være profittfri.
- At kommunene skal kjøpe opp kommersielle barnehager og velferdsinstitusjoner når de får muligheten til det.
- Innføre tidsavgrensa barnehage- og sykehjemskonsesjoner for private aktører.
- Bedrifter med turnus og unormal arbeidstid bør ha egen barnevaktordning.
- At frem til barnehage og SFO/AKS gjøres gratis skal det innføre søskenrabatt slik at foreldre med både barn i SFO/AKS og i barnehage får redusert pris.
- At søsken garanteres plass i samme barnehage.
- Innføre insentivordninger som gjør at flere utdanner seg til barnehagelærere- og pedagoger, samt øke støtten til kommunene for å opprettholde bemanningsnormen.
- Ha en helhetlig gjennomgang av hvordan barnehagelærer-utdanningen er lagt opp med mål om at lengden og organiseringen på studieløpet skal reflektere arbeidsmengden i utdanningen.
- Styrke rekrutteringen av mannlige barnehagelærere
- Sørge for at alle ansatte i barnehage får god opplæring som skal sikre likestilling og likebehandling for barn i barnehagen og styrke innsatsen mot mobbing
- Styrke rekrutteringen av barnehageansatte med minoritetsbakgrunn.

305

306

307 2.1.2 Småbarnslivet

308 Tilværelsen som nybakte foreldre kan ofte være uvant og krevende. AUF mener det er viktig å gi
309 foreldre en god mulighet til å bli kjent med barnet sitt uten at de må bekymre seg for inntekt. I dag
310 ser vi at kvinner tar ut langt mer permisjon enn menn, dette er dårlig for likestillingen og det gir fedre
311 mindre mulighet til å bli kjent med barnet sitt, samtidig som det gir kvinnen mindre muligheter til å
312 komme tilbake i arbeid. Samtidig som vi vet dette så ser vi også at mange barnefamilier har behov for
313 muligheten til å tilpasse permisjonen etter sin situasjon, og at kvinner ofte blir de som tar ut ekstra
314 ulønnet permisjon av ulike årsaker, blant annet at man ikke får barnehageplass innenfor
315 permisjonstiden, at kvinner ofte er de med lavest lønn så det er mest lønnsomt for familien at
316 kvinnen tar ut ulønnet permisjon, eller at graviditeten og fødselen har gitt store påkjenninger. AUF
317 mener derfor at foreldrepermisjonen skal være todelt.

318

319 Barselperioden er de første seks ukene etter at kvinnen har født. Denne perioden må fokuset ligge på
320 å sikre en trygg tilværelse for alle nybakte foreldre. I dag ser vi at barseltilbudet ikke strekker til. Lite
321 plass fører til at flere kvinner må reise fra sykehuset før de selv opplever at de er klare for det. Dette
322 kan være vanskelig for kvinner og familier som allerede har vært igjennom en stor belastning. AUF
323 mener barseltilbudet skal styrkes slik at alle kvinner skal kunne være på sykehuset så lenge?

324 som man har behov for det, da må det prioriteres penger på ordningen og det må til en ny
325 finansieringsmodell for å sikre kvalitet i barselomsorgen.

326

327 Flere kvinner rammes av fødselsdepresjon og AUF mener velferdsstaten skal gjøre sitt for å sikre at så
328 få kvinner som mulig må gå igjennom dette. Fødselsdepresjon rammer kvinner i en periode barnet er
329 avhengig av at mor og partner kan være til stede og skape et trygt miljø for barnet. Vi vet at
330 fødselsdepresjon kan trigges av store endringer og hvilke forutsetninger man har for å håndtere disse
331 endringene. Derfor mener AUF at barselomsorgen må styrkes betraktelig, kvinner må føle trygghet i
332 sin nye livssituasjon og må få hjelp og tilstrekkelig med oppfølging gjennom barselperioden, dette
333 betyr bedre oppfølging av amming, hjelp med fysioterapi og opptrening etter fødsel og at alle skal få
334 besøk av jordmor i de første dagene etter fødsel. I dag skal også alle kvinner få et tilbud om samtale
335 på sykehuset etter fødsel. Men vi ser at denne samtalen ikke er tilstrekkelig da mange kvinner ofte er
336 i sjokk, er utmattet etter fødsel eller av andre grunner ikke er klare for en slik samtale. Derfor mener
337 AUF at alle skal ha krav til å få en samtale om fødselen på sykehuset når man selv er klar for det med
338 en som var til stede under fødselen. Dette må være et minstekrav for å følge opp kvinner som har
339 vært igjennom fødsel. Alle kvinner skal ha rett på en trygg og positiv fødselsopplevelse.

340

341 Under koronapandemien opplevde kvinner å bli fratatt mulighet til å ha med en støtteperson under
342 fødsel og kvinner måtte stå i en enorm livsendring helt alene. AUF mener at samfunnet må lære av
343 dette, og vil derfor at kvinners rett til en trygg og positiv fødselsopplevelse skal sikres som en
344 rettighet.

345 AUF vil:

- 346 • Utvide foreldrepermisjonen til 15 måneder.
- 347 • At foreldrepermisjonen tredeles, hvor 40% går til hver forelder, og 20% kan fordeles fritt
- 348 • At seks ukers permisjon i forbindelse med fødsel skal være forbeholdt begge foreldre, og at
- 349 fødsel før termin ikke skal medføre avkortning av mors permisjonstid.
- 350 • Øke engangsstønad ved fødsel til 1,5G
- 351 • At staten skal finansiere en større del av foreldrepermisjonen.
- 352 • At barnetrygden skal være universell, ikke skattlegges, og indeksreguleres.
- 353 • Satse mer på forebyggende arbeid mot fødselsdepresjon og at man får tidlig hjelp dersom
- 354 man opplever fødselsdepresjon.
- 355 • At alle sykehus skal ha egne lokaler til barsel som har kapasitet til at kvinnen og partner kan
- 356 være på sykehuset så lenge det er behov.
- 357 • Utrede en ny finansieringsmodell som sikrer kvalitet i barselomsorgen.
- 358 • At alle skal ha rett på en samtale om fødselen på sykehuset når man selv er klar for det med
- 359 en som var til stede under fødselen.
- 360 • At alle skal få et gratis tilbud om sjekk og opptrening hos fysioterapeut etter fødsel.
- 361 • At alle skal få mulighet til å gjennomføre seksukerskontroll hos jordmor.
- 362 • Sikre kvalifisert ammeveiledning på helsestasjon og sykehuset.
- 363 • At det skal være en pasientrettighet å få hjemmebesøk av jordmor 1-3 dager etter hjemreise
- 364 fra fødsel.
- 365 • Lovfeste retten til en trygg barsel - og fødselsomsorg
- 366 • At alle kvinner skal ha rett til å ha med seg en støtteperson de selv velger under svangerskap,
- 367 fødsel og barsel.
- 368 • På sikt sikre at kvinner i kommuner med 90 minutters reisevei eller mer til sykehuset får følge
- 369 av en jordmor
- 370 • At partner skal ha selvstendig opptjeningsrett på foreldrepermisjon.
- 371 • Gjeninnføre gratis fysioterapi for gravide.
- 372 • Innføre en nasjonal ordning som sikrer at alle jordmødre i distriktskommuner får full stilling.

373

374

375 2.2 En sterk fellesskole

376 En sterk fellesskole er det viktigste for å sikre alle barn like muligheter i livet uavhengig av bakgrunn.
377 En skole hvor alle barn kan møtes, lære og mestre og samles for lunsj rundt samme bord. For å sikre
378 en sterk fellesskole som plukker opp alle elever er det viktig at alt skolen skal tilby av læring skjer på
379 skolen i skoletid og ikke er avhengig av andre utenfor skolen. I tillegg trenger skolen flere lærere så
380 alle elever blir sett og får ekstra hjelp eller utfordringer.

381

382 AUF mener det må innføres en heldagsskole som et helhetlig skoletilbud for alle elever. Gjennom en
383 skole som i større grad varierer teori og praktisk undervisning, minst et skolemåltid til alle elever,
384 fysisk aktivitet hver dag og en skolehverdag tilpasset elevene, sikres dette. AUF mener heldagsskolen

385 må sees i sammenheng med utvidningen av SFO til en aktivitetsskole, og at alle kommuner bør endre
386 fra SFO til aktivitetsskole. Gjennom å styrke aktivitetsskolen som et tilbud etter ordinær skoletid som
387 inneholder fritidsaktiviteter, oppfølging av elever og faglært personell, sikrer vi gjennom skoledagen
388 og aktivitetsskolen en heldagsskole som er tilpasset ulike elever. Med en helhetlig skolehverdag og et
389 AKS-tilbud på ettermiddagen, blir de to tilbudene til en heldagsskole i tråd med den utviklingen AUF
390 ønsker at fellesskolen skal gå i.

391

392 AUF vil:

- 393 • At alle grunnskoler og videregående skoler skal være drevet av det offentlige. Privatskoler
394 skal ikke motta offentlig økonomisk støtte
- 395 • At høyere utdanning skal i hovedsak være det offentliges ansvar.
- 396 • Endre regelverket slik at skoleeiere ikke kan bruke datterselskaper for å ta ut profitt.
- 397 • Erstatte dagens grunnskole med en heldagsskole.
- 398 • Lovfeste tilbudet om at elever på norske skoler skal få tilbud om gratis skolemat.
- 399 • At heldagsskolen skal tilpasses elevenes individuelle behov.
- 400 • Erstatte dagens smale kunnskapssyn i skolen med et bredere kompetansebegrep, slik at også
401 praktiske ferdigheter verdsettes.
- 402 • Avskaffe hjemmelekser i grunnskolen.
- 403 • Innføre en fullføringsgaranti i videregående skole

404

405

406

407 2.2.1 Ulikhet i den norske skolen

408 Et stort problem i skolen i dag er de økende forskjellene mellom elevene. AUF vil at fellesskolen skal
409 være et fellesskap for unge med små forskjeller og høy tillit. Da er det viktig at ulikhetene mellom
410 barn og unge ikke blir for store. AUF mener at skolen må gi alle like muligheter, men i dag ser vi at
411 det er store forskjeller på blant annet kjønn, hudfarge og sosioøkonomisk bakgrunn. Dette er en
412 utvikling AUF vil snu.

413 I dag opplever et økende antall elever rasisme og diskriminering i klasserommet og ute i skolegården.
414 AUF mener dette er en viktig utfordring å ta tak i siden skolen skal være en trygg arena for alle elever
415 uavhengig av hudfarge eller kulturell bakgrunn. Det viktigste i arbeidet mot rasisme må være
416 forebygging, men vi må også sikre at lærere og ansatte er beredt til å håndtere rasisme hvis elever
417 opplever det. Derfor vil AUF at alle kommuner skal ha en egen handlingsplan mot rasisme i skolen.
418 Handlingsplanen skal være forpliktende og fullfinansiert for å sikre reell håndhevelse.

419 Skolen skal være et sted der alle elever møtes på tross av forskjellig bakgrunner. Da må skolen være
420 gratis så alle skal ha tilgang på den samme gode utdanningen uavhengig av foreldrenes lommebok,
421 det innebærer også at all aktivitet skolen tilbyr eller arrangerer må være gratis.

422 Skolen skal utjevne sosiale forskjeller, og sikre at alle elever blir bedømt for innsats og arbeid, ikke sin
423 bakgrunn. En annen faktor som bidrar til å forsterke ulikheten i skolen, er trynefaktoren, som går ut
424 på at lærere i gjennomsnitt vurderer noen grupper av elever som dårligere enn andre. Forskningen
425 har for eksempel vist at gutter i snitt går oftere opp i karakter på eksamen enn jenter. AUF er derfor
426 positive til forsøksordninger som sikrer elevene likebehandling, blant annet når det gjelder
427 karaktersetting.

428
429 Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Skolen skal ha
430 nulltoleranse mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Skolen skal jobbe
431 kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljø og trygghet til elevene. Rektor har ansvaret for
432 at dette blir gjort. Skoler som ikke gjør dette, kan straffes økonomisk.

433
434 AUF vil:

- 435 • Utvikle en norm for antall ansatte rådgivere i skolen.
- 436 • Styrke laget rundt elevene og lærerne gjennom å ansette flere sosial- og miljøarbeidere,
437 helsesykepleiere, barne- og ungdomsarbeidere, NAV-veiledere, folkehelsekoordinatorer og
438 minoritetsrådgivere.
- 439 • At religionsfaget KRLE skal gå tilbake til å hete RLE, og det store søkelyset på kristendommen
440 skal erstattes med religionsundervisning på likt grunnlag.
- 441 • At skolegudstjenester skal avskaffes i norsk skole og at alle besøk til religiøse hus i regi av
442 skolen skal arrangeres som læring og ikke som bønn eller forkynnelse
- 443 • At all aktivitet skolen tilbyr eller arrangerer skal være gratis.
- 444 • Lovfeste retten til en gratis skolegang for alle elever.
- 445 • Utrede muligheten for å på sikt fjerne karakterer med unntak av halvårsvurdering i
446 ungdomsskolen.
- 447 • Ha en nullvisjon mot mobbing, diskriminering og trakassering i den norske skolen, samt
448 styrke aktivitetsplikten mot mobbing.
- 449 • At skoler som ikke forebygger og bekjemper mobbing, diskriminering og trakassering kan
450 settes under administrasjon
- 451 • Utrede ordninger for å hindre at trynefaktor blir avgjørende for karaktersetting i
452 ungdomsskolen og videregående.
- 453 • At mangfoldet av seksualiteter og kjønnsidentiteter skal bli en del av pensum undervisningen
454 på skolen.
- 455 • At alle skoler skal ha kjønnsnøytrale toaletter og garderober med avlukke.
- 456 • At alle kommuner og fylkeskommuner skal innføre en forpliktende og fullfinansiert
457 handlingsplan mot rasisme i skolen.
- 458 • Prioritere forebyggende arbeid mot rasisme og diskriminering i skolen
- 459 • At som et ledd i skolens arbeid mot rasisme og diskriminering sikre at flest mulig elever i
460 Norge får mulighet til å besøke landets freds- og menneskerettighetssentre.
- 461 • Fjerne muligheten til å bruke offentlige midler for å premiere elevene med høyest karakter.
- 462 • Utforme et veikart frem mot 2035 som skal vise hvordan Norge skal jobbe for at skolene,
463 oppvekstsektoren og samfunnet ellers kan bli universelt utformet.
- 464 • At staten skal bevilge øremerkede midler til kommunene til ansettelse av minoritetsrådgivere
465 i de kommunene som ser behov for dette, og at flere skoler benytter muligheten til å ansette

- 466 minoritetsrådgivere for å forebygge sosial kontroll, minoritetsstress og motarbeide rasisme
467 og diskriminering i skolen.
- 468 ● Sørge for at lærere i Norge gjennom lærerutdanningen får bred kompetanse om håndtering
469 av mobbing og om hvilke konsekvenser mobbing har for den som blir utsatt og for den som
470 utfører mobbingen.
 - 471 ● Elever som opplever skolevegring skal tas på alvor og skolen skal ta et tydelig ansvar i å
472 tilpasse skolehverdagen slik at eleven kommer fullt tilbake på skolen
 - 473 ● At vitnemål fra videregående skal være lett og gratis tilgjengelig på norsk, engelsk og samisk.
 - 474 ● Tilpasse avstandskravene slik at skolebussen blir gratis for alle som har behov for det, særlig i
475 distriktene.
 - 476 ● Gjøre prisen på privatisteksamen vesentlig billigere
 - 477 ● Alle elever skal ha rett på gratis og oppdaterte læremidler
 - 478 ● Tegnspråk skal tilbys som fremmedspråk/programfag på alle videregående skoler
- 479

2.2.2. En givende skolehverdag

Den norske fellesskolen skal sikre at barn og unge har lyst til å fullføre skolen. I dag ser vi dessverre at flere elever dropper ut og får mindre muligheter i livet sitt. Derfor er det viktig å kjempe mot frafall i skolen, sosiale og geografiske forskjeller og sikre at skoledagen er givende for alle elevene allerede fra 1.trinn på barneskolen.

AUF ønsker en skole der både de praktisk og teoretisk anlagte elevene får bred opplæring i form av at praktiske ferdigheter er et større fokus i grunnskolen. Elever som ønsker mer praktiske fag bør kunne ha muligheten til å velge valgfag i grunnskolen, noe som også vil øke interessen for yrkesfaglig utdanning på videregående.

AUF vil:

- At staten skal gi øremerkede midler som binder kommunen til å overholde kravene i lærernormen.
- Etablere offentlige vikarpooler som erstatter private vikarordninger. Der det er mulig skal de offentlige vikarpoolene samarbeide tett med utdanningsinstitusjoner som utdanner pedagoger.
- At skolematerordningen skal følge norske kostråd.
- Ha en skoleordning som gir alle grunnskoleelever gratis frukt og grønnsaker.
- At fysisk aktivitet skal være en del av skoledagen hver eneste dag i grunnskolen.
- At antall svømmetimer i skolen skal tredobles. Målet med opplæringa må være at alle elever i skolen oppnår grunnleggende svømme-, selvbergings- og livredningsferdigheter. For å lykkes må det være nok innendørs svømmebasseng, og det er det offentliges ansvar å sørge for dette.
- Gjenoppbygge kommunenes tilgang til svømmeanlegg for å sikre at alle elever etter fullført barneskole kan svømme.
- Gi helsesykepleier mulighet å henvise til BUP og DPS
- Utarbeide en ny skolehelsenorm og øremerke midler til at skolehelsetjenesten skal være til stede hver eneste dag.
- Styrke rådgivningstjenesten i ungdomsskolen og videregående vesentlig for å gi elevene bedre kunnskap og forutsetninger for videre utdanningsvalg.
- At barn i større grad skal oppleve kontinuitet og sammenheng i overgangen mellom barnehage og skole, og nye modeller må prøves ut for å oppnå dette. Dette kan eksempelvis være felles siste halvår i barnehagen og første halvår i skolen med samvirkning av personale, forskjøvet skolestart samt aldersblandede grupper i barnehage, 1. og 2. Trinn i skolen. Utveksling av personale og økt fokus på lek og på praktiske og estetiske tilnærminger til læring.
- Gjennomgå seksårsreformen for å sikre de yngste barna en smidigere overgang fra barnehage til barneskole, og anerkjenne at leken har en funksjon i barnas liv og læring også etter barnehagealder.
- Styrke lærerne sin kompetanse i praktisk-estetiske fag

- 521 • Benytte praktisk læring i teoritunge fag, for å skape mer motivasjon og læringsglede blant
- 522 elever i grunnskolen.
- 523 • Gi kommunene øremerkede midler til å ansette skolepsykologer på sine ungdomsskoler.
- 524 • Gi fylkeskommunen øremerkede midler til å ansette skolepsykolog på sine videregående
- 525 skoler.
- 526 • Likestille tilbudet med for elever med høy grad av mestring i praktisk-estetiske fag med
- 527 realfag.
- 528 • Avskaffe dagens eksamensordning og erstatte med alternative vurderingsformer.
- 529 • Sørge for mer valgfrihet i fag på ungdomsskolen.
- 530 • Utrede en alternativ vurderingsmodell der poengberegning av standpunkt- og
- 531 eksamenskarakter vektet etter fagenes timetall, i henhold til Stoltenbergutvalgets forslag.
- 532 • Innføre tilbud om gratis sommerskole i alle fylker.
- 533 • Begynne med programfag i den videregående skole allerede fra VG1
- 534 • Øke antall timer med valgfag i ungdomsskolen
- 535 • Sikre at alle ungdomsskoler og videregående skoler har best mulig tilbud av program- og
- 536 valgfag
- 537 • Sikre at skolene har tilbud av praktiske valgfag
- 538 • Overføre alle skolehelsetjenester, rådgivningstjenester og andre konsultative tjenester for
- 539 VGS-elever til fylkeskommunen, og gi fylkeskommunen midlene som kreves for å utvide de
- 540 tjenestene i henhold til AUFs vedtatte politikk
- 541 • Innføre synstester for alle elever i grunnskolen
- 542 • Det skal gis færre norskkarakterer
- 543 • Sidemålsopplæringen skal styrkes

544

545 2.2.3 AKS/SFO

546 AKS er en viktig del av arbeidet i å sikre at alle barn får mulighet til å en trygg oppholdsplass, lek,
547 læring og mestring. Ved siden av en heldagsskole, gir AKS barn et trygt og godt miljø i hverdagen og
548 utvikler deres sosiale ferdigheter. AKS er også viktig for å gi foreldrene mulighet til å jobbe og bidra til
549 velferdsstaten. Et av problemene med AKS i dag er at det ikke finnes en makspris og for flere blir det
550 en for stor sum å betale. Dette fører til at mange ikke kan gi barna sine muligheten til å benytte seg
551 tilbudet AKS gir.

552 AUF ønsker at AKS skal være gratis og tilrettelagt for både barnas og foreldrenes behov. For at alle
553 foreldre skal ha mulighet til å sende sine barn på AKS uten at økonomiske eller geografiske forskjeller
554 skal stå i veien. Alle barn skal ha muligheten til å leke og lære og ta del i dette tilbudet.

555

556 AUF vil:

- 557 • At AKS skal være gratis for alle 1.-4. klassinger og for barn med særskilte behov på 1.-7. Trinn.
- 558 • At kollektivtransport til og fra AKS skal dekkes gjennom skoleskyssordningen.
- 559 • At det skal tilrettelegges for forskjellige aktiviteter på AKS hvor barn får muligheten til å lære
- 560 og mestre gjennom aktivitet og lek.
- 561 • At maten som tilbys på AKS skal være sunn.

- 562 • At all aktivitet AKS tilbyr skal være gratis.
- 563 • Innføre en bemanningsnorm for AKS.
- 564 • Øke antallet pedagoger i AKS.
- 565 • At AKS skal ha tilbud om leksehjelp til elevene med kvalifisert lærerressurs til stede.
- 566 • Fastsette nasjonale kvalitetskrav til AKS som omfatter kompetanse, bemanning, innhold og
- 567 areal.

568 2.2.4 Yrkesfagssatsning

569 Norge har en mangel på fagarbeidere, som kommer til å vokse seg større de kommende årene om
570 det ikke bli gjort politiske grep. Det å "løfte" yrkesfag handler ikke bare om hvordan man snakker om
571 praktiske yrker, men det handler om at politikere stiller med faktiske politiske grep som bedrer
572 yrkesfagelever og lærlingers situasjon.

573

574 Hvert år står mange yrkesfagelever uten en læreplass. Dette er en av de aller største utfordringene vi
575 har i norsk skole. Det må være like selvfølgelig at alle på yrkesfag får en læreplass, som det er at alle
576 elever på studiespesialisering får skoleplass på andre året på videregående. For at man skal kunne
577 garantere alle elever en læreplass må man øke lærlingtilskuddet slik at det blir mer attraktivt for
578 bedrifter å ta inn lærlinger, stille krav om aktive lærlinger ved offentlige anbud og sørge for at
579 kommuner og helseforetak tilbyr flere lærlingplasser i det offentlige. AUF ønsker også å lovfeste
580 retten til læreplass, slik at kommuner, fylke og stat står ansvarlige for å sikre at alle kan fullføre
581 utdanningen sin.

582

583 AUF mener at man må styrke den praktiske undervisningen på grunnskolen, slik at elever som er mer
584 praktisk anlagt ikke blir skolelei av en skolehverdag som ikke er tilpasset den måten man lærer best
585 på. Videre er det viktig at man begynner tidligere med praktisk utdanning når man har startet på
586 yrkesfag, sånn at elevene enklere kan knytte teorien med den praktiske utøvelsen av faget. Mange
587 steder opplever også elever at utstyret de har er utdatert, og AUF mener at elever må bli sikret
588 moderne utstyr tilsvarende det som blir brukt på arbeidsplassene i yrkesfagundervisningen sin.

589

590 Fellesskapet har et ansvar for kvaliteten på undervisningen som skjer i læretiden. Når LOs
591 lærlingpatrulje og byggebransjens uropatrulje avdekker store avvik fra arbeidsmiljøloven og
592 opplæringsloven ovenfor lærlinger, så mener AUF at dette krever politiske løsninger.

593

594 Det må bli enklere å velge ulike linjer på yrkesfag uavhengig av hvilken bakgrunn du har. Et
595 utstyrsstipend som dekker de faktiske utgiftene som elevene har i sin utdanning er utrolig viktig,
596 sånn at kvaliteten på utdanning eller tilgang på utdanning er avhengig av sosial bakgrunn. Norge har
597 også fortsatt et veldig kjønnsdelt arbeidsmarked, norsk yrkesfagpolitikk må handle om hvordan man
598 kan utjevne dette kjønnsdelte arbeidsmarkedet med å få flere kvinner i yrker tradisjonelt dominert
599 av menn, og omvendt. For å senke terskelen for å velge yrkesfag vil AUF også gi alle som går på

600 videregående, uavhengig av linje, muligheten til å få generell studiekompetanse. Dette må skje uten
601 at man teoretiserer yrkesfag i enda større grad.

602

603 AUF vil:

- 604 • At utstyrsstipendet skal dekke de faktiske utgiftene som videregående elever har for innkjøp
605 av utstyr til utdanningen sin.
- 606 • Lovfeste retten til læreplass for alle kvalifiserte yrkesfagelever.
- 607 • At inntil en lovfestet rett på læreplass blir innført, så skal alle kommuner innføre
608 læreplassgaranti i sine fylker, og alltid garantere for nok læreplasser til å gi alle elever som
609 søker om læreplass, mulighet til dette. Dette må skje gjennom plasser i kommunen, avtaler
610 med store bedrifter og kunne utvides ved behov.
- 611 • Pålegge det offentlige å ta inn lærlinger i egne virksomheter.
- 612 • Stille krav om bruk av lærlinger gjennom hele prosessen ved offentlige anbud i bygg- og
613 anleggsbransjen.
- 614 • Innføre en forpliktende lærlingenorm for offentlig sektor på minimum 3 lærlinger per 1000
615 innbyggere.
- 616 • At det skal bli mindre teori i yrkesfagutdanninger, og at det skal skje parallell teoretisk og
617 praktisk utdanning av elevene på yrkesfag.
- 618 • Gi yrkesfagelever mulighet til å få generell studiekompetanse, og gjøre det mulig å
619 kombinere toppidrett og musikk med yrkesfag
- 620 • Sørge for et kompetanseløft på yrkesfagutdannelse og sørge for at utstyr skal følge
621 yrkeslivets standard.
- 622 • Jobbe for at flere skal velge yrkesfag, blant annet gjennom innføring av mentorordninger,
623 obligatoriske hospiteringsdager på yrkesfaglige linjer og støtte til gjennomføring av lokale
624 yrkesfagmesser.
- 625 • Jobbe for at kjønnsdelingen mellom ulike yrkesfaglinjer skal bli mindre, blant annet gjennom
626 bedre informasjon på ungdomsskolen og prøveordninger med at ungdomsskoleelever går på
627 utplassering på yrkesfaglinjer med høy representasjon av motsatt kjønn, og at en får tilgang
628 på utstyr som passer alle kjønn.
- 629 • Erstatte dagens opplæringskontor med offentlige opplæringskontor som har ansvar for
630 oppfølging av faglig opplæring og arbeidsvilkår for lærlingene på bedriftene.
- 631 • Gjennomføre et lærlingeløft som sikrer at bedrifter kan ta imot lærlinger gjennom sterke
632 økonomiske intensiver.
- 633 • Gå i dialog med den organiserte arbeidsgiver- og arbeidstakersiden for å komme frem til en
634 løsning for å øke lærelønnen.
- 635 • Gi et tilbud til å ta fagbrev for elever som har oppnådd studiekompetanse.
- 636 • At fylkeskommunen og næringslivet i samarbeid skal sørge for at opplæringstilbudet til
637 yrkesfagelever er i samsvar med det de møter i arbeidslivet.
- 638 • At fylkeskommunen og næringslivet skal promotere vekslingsmodellen på videregående
639 skoler.
- 640 • At fylkeskommunen og næringslivet skal i samarbeid sørge for at lærere på yrkesfaglinjer er
641 oppdatert innenfor sitt felt i samsvar med hva elevene faktisk møter i arbeidslivet.
- 642 • Redusere mengden teori på yrkesfag og introdusere det praktiske tidligere i
643 undervisningsløpet.

- 644 • Ansette lærlingekoordinatorer i alle fylker.
- 645 • At yrkesfagelever skal få økonomisk kompensasjon under praksisperiode.
- 646 • At lærlingtilskuddet skal tilsvare hvor mye det koster å ha en elev på skolen.
- 647 • Styrke tilbudet av alternative skoleløp på 0+4 eller 1+3 (vekslingsmodeller) for elever som av
- 648 ulike grunner ikke ønsker å gå det ordinære yrkesfaglige skoleløpet.
- 649 • At fylkeskommunen, næringsliv og rådgivere skal promotere vekslingsmodeller som en
- 650 mulighet overfor ungdomsskoleelever og deres foresatte.
- 651 • Overføre TAF-modellen til andre yrkesfag

652

653 2.2.5 Lik rett på utdanning

654 Gratisprinsippet er en hjørnestein i den norske fellesskolen. Uansett hva du vil bli, hvor du er fra eller
 655 hva foreldrene dine tjener, så skal du ha lik rett til å ta den utdanningen du vil. Det at noens
 656 økonomiske status skal bestemme deres muligheter er uakseptabelt. Per dags status ser vi likevel at
 657 gratisprinsippet ikke opprettholdes. Yrkesfagelever må legge ut dyre summer for utstyr og
 658 borteboende elever mottar et stipend som ikke strekker til for å dekke grunnleggende behov og et
 659 reisestipend som ikke dekker hjemreiser. Disse stipendordningene må heves til å reflektere de
 660 faktiske utgiftene elevene møter på. En 16 åring skal ikke måtte velge mellom nødvendig utstyr, å
 661 dekke grunnleggende levekostnader eller å reise hjem til foreldrene. Borteboere er i en spesiell
 662 situasjon hvor de må flytte hjemmefra i en alder av 15 eller 16 år. Dette er for mange en stor
 663 belastning og kan føre til mye stress i hverdagen. I Finnmark har man valgt å gi elevene et tilbud hvor
 664 de kan bo hjemme lengre med LOSA (Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet) som baserer seg
 665 på fjernundervisning og samlinger. AUF anser dette som et tilbud som flere steder i landet kunne fått
 666 nytte av.

667

668 Alle elever har ulike utgangspunkt, og vil derfor trenge ulik oppfølging. AUF mener at det er viktig
 669 med flere lærere som kan se og hjelpe elevene når de trenger hjelp, spesielt blant de yngste
 670 årstrinnene. De juridiske rettighetene for barn med hørselsvansker må bli styrket. Ungdommer med
 671 endelig avslag på asylsøknad burde også få rett på videregående utdanning inntil de forlater landet.

672

673 AUF vil:

- 674 • Øke yrkesfagsstipend.
- 675 • Øke borteboerstipend og reisestipend.
- 676 • At det forsikres at det bygges fylkeskommunale elevboliger der det er mange borteboere.
- 677 • Etablere lokale opplæringstilbud i distriktsfylker etter LOSA-modellen.
- 678 • At barn som har rett på støtte fra Lånekassen, skal få tildelt støtte ut fra inntekten til den
- 679 foresatte man i realiteten er forsørget av.
- 680 • Gjøre sakkyndige vurderinger fra PP-tjenester om at elever burde motta undervisning i
- 681 tegnspråk obligatorisk å følge for kommuner.
- 682 • At ungdommer som har fått endelig avslag på asylsøknad skal få rett til å gå på videregående
- 683 utdanning inntil de forlater landet.

- At alle skoler skal være universelt utformet
- At brukerperspektiv, lærings- og arbeidsmiljø skal legges vekt på ved planlegging av universelt utformede skolebygg

2.2.6 Seksualitetsundervisning

Dagens seksualitetsundervisning er mangelfull på flere ulike plan. Blant ungdom finnes det fortsatt fordommer og feilinformasjon knyttet til LHBT+ temaer, og seksualitetsundervisningen er ofte overfladisk knyttet til disse temaene. Seksualitetsundervisningen bør starte tidligere og ha et klart fokus på holdningsdannelse.

692

Skoler bør også ha god og oppdatert informasjon, gitt av folk med kompetanse på temaet, og da er alternative forelesere et godt tiltak. Dette for å sikre at det blir et opplegg som ikke kun er avhengig av den enkelte lærer.

696

AUF vil:

- Ha en mer omfattende og helhetlig seksualitetsundervisning som går over lengre tid og starter tidligere
- At seksualitetsundervisningen skal undervise mer om temaer knyttet til LHBT+, psykisk helse og grensesetting - og at holdningsdannelse skal være en del av formålet til undervisningen
- Seksualundervisningen skal gjennom samtaler og undervisning bevisstgjøre elevene om pornografiens avvik fra det realistiske seksuelle samleie

704

Tredje kapittel: Alles rett til å skape seg et godt liv

Mål for politikken:

- At alle, uavhengig av bakgrunn, skal kunne forme livet sitt som de vil, gjennom at alle har mulighet til å ta den utdanningen de selv ønsker.
- At alle som har mulighet er del av et anstendig arbeidsliv, hvor man tjener til livets opphold, og kan leve et fritt liv som man selv ønsker.
- "Alle skal ha rett til å bo i et trygt hjem

712

3.1 Tilgang på praktisk og akademisk utdanning

Rett på utdanning er en av de viktigste forutsetningene for enkeltindividets frihet. Utdanning skal være en rettighet og reell mulighet for alle, uavhengig av sosial bakgrunn og økonomiske evner. Livslang læring øker livskvaliteten, åpner muligheter for deltakelse i arbeids- og samfunnsliv og sikrer behovet for kvalifisert arbeidskraft i takt med endringene i samfunnet. Alle skal ha mulighet til læring og kompetanseutvikling gjennom hele livet.

719

720 Det er fellesskapets ansvar å sikre alle barn og unge en god utdanning. Tilgangen til god utdanning
721 skal være lik for alle, og man skal ha rett til å gå på en skole i sitt nærområde. Likevel vet vi at altfor
722 mange likevel ender opp med et liv i fattigdom, uten fullført utdanning eller fast jobb.

723 Det skal være et grunnleggende prinsipp i den norske fellesskolen at alle har rett til å fullføre sin
724 utdanning, enten om det er yrkesfag eller studieforberedende. Fagutdanning og akademisk
725 utdanning er like viktig for samfunnet og bør verdsettes deretter. Etter endt skolegang skal unge i
726 Norge ha rett på god utdanning, enten er på høyskole/universitetsnivå, i lære eller innen høyere
727 yrkesfaglig utdanning.

728 **3.1.1 Høyere yrkesfaglig utdanning**

729

730 Det er på tide at Norge tar stegene mot at vi får en solid styrking av høyere yrkesfaglig utdanning, og
731 som blir en egen søyle i det norske utdanningssystemet. Det vil bidra til økt attraktivitet i
732 yrkesfagene, bedre og mer tilpassede utdanninger for næringslivet og styrke vår evne til å drive
733 etter- og videreutdanning i den skalaen vi har behov for i årene som kommer.

734 Fagskolene skal tilby relevante utdanninger som svarer på kompetansebehovet i arbeids- og
735 næringslivet. Utdanningen er studiepoenggivende men mangler ECTS tilkobling, dette fører til at det
736 er utfordringer knyttet til å ta høyereyrkesfaglig utdanning andre steder i Europa, og å få
737 utdanningen sin godkjent. Høyere yrkesfaglig utdanning må også synliggjøres som et utdanningsvalg,
738 få en tydeligere plass i utdanningssystemet, og løftes som en likeverdig utdanningsretning likt høyere
739 akademisk utdanning. Fagskolene må tilby utdanning som gir mulighet for kompetanseheving
740 gjennom hele arbeidslivet. Utdanningssystemet må åpnes ytterligere for å etablere et mest mulig
741 sømløst system både fra høyere yrkesfaglig utdanning til høyere akademisk utdanning, og motsatt.

742

743 AUF vil:

- 744 • Styrke arbeidsplassbaserte tilbud innen fagopplæring og fagskole.
- 745 • Styrke og synliggjøre det offentlige fagskoletilbudet.
- 746 • Styrke finansiering av fagskole for å dekke de reelle kostnadene.
- 747 • Sikre at høyere yrkesfaglig utdanning havner under gratisprinsippet.
- 748 • Sikre forutsigbar finansiering av studieplasser i fagskole for å legge til rette for veksten
749 arbeidslivet har behov for.
- 750 • Sikre faste utviklingsmidler til utvikling og kvalitetshevende tiltak.
- 751 • Arbeide for en nasjonal studentombudsordning for fagskolestudenter.
- 752 • Arbeide for at det opprettes flere studier gjennom Y-veien.
- 753 • Arbeide for å opprette nye fag- og svennebrev på relevante yrkesområder.
- 754 • Arbeide for at det finnes et høyere yrkesfaglige utdanningstilbud til alle fag-og-svennebrev.
- 755 • Arbeide med å kvalitetssikre og tilrettelegge eksisterende og nye voksenopplærings
756 ordninger.
- 757 • At fagskoler bør kunne institusjonsakkrediteres med benevnningen "Faghøyskole" og kunne
758 tilby høyere yrkesfaglige utdanninger på nivå 6, 7 og 8 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

- 759 • Sikre gode stipend og låneordninger gjennom lånekassen som gjør det mulig å ta høyere
760 yrkesfaglig utdanning. Styrke kunnskapen om høyere yrkesfaglig utdanning i karriere- og
761 rådgivningstjenesten, både i grunnskolen, VGS og for voksne.
- 762 • At omfanget på høyere yrkesfaglig utdanninger skal måles i studiepoeng med ECTS tilkobling
763 for å være anvendelig i norsk og internasjonalt arbeidsliv og utdanningssystem.
- 764 • Gi karakterpoeng og studiepoeng for fag-, svenne - og mesterbrev

765

766 3.1.2 Høyere utdanning

767 Vi vil ha et utdanningssystem som møter framtidens kompetansebehov, til det trenger vi fortsatt gode
768 offentlige og desentraliserte høyskoler og universiteter som samarbeider tett med det lokale
769 arbeidslivet. Utdanning skal være gratis, og studentene skal ha en studiefinansiering og studentvilkår
770 som sikrer dem mulighet til å studere på fulltid. Utdanningsinstitusjonene skal tilby god og
771 praksisnær undervisning som forbereder studentene på arbeidslivet.

772

773 Alt for mange studenter sliter med utfordringer i hverdagen. Et stort antall studenter sliter
774 økonomisk og har problemer med å finne et sted å bo. Antallet studenter som sliter psykisk har økt
775 betraktelig de siste årene. Dette er problemer som må løses. Vi ønsker å gjøre dette gjennom gode
776 velferdsordninger. Det må bygges ut tilstrekkelig med studentboliger slik at målet om nasjonal
777 dekningsgrad nås. Det må sees på lovverket for bygging og kompensasjonsordninger knyttet til
778 ordninger rundt studentboliger. Samskipnadens rolle i forebygging av psykisk helse er viktig, og
779 deres ordninger bør derfor sees på som en del av trygdeerefusjon systemet.

780

781 Vi må ha kvalitetssikring av realkompetansevurdering og dokumentasjon på alle utdanningsnivåer og
782 i arbeidslivet. På grunnlag av slik dokumentasjon er det mulig med opptak til høyere utdanning.

783 AUF vil:

- 784 • At studiestøtten skal økes til 2 G og festes til grunnbeløpet i folketrygden, slik at flere kan
785 være heltidsstudenter og at studiefinansieringen blir et reelt tiltak mot ulikhet blant
786 studenter.
- 787 • Gi personer med fullført lærlingetid ekstra konkurransepoeng ved opptak til
788 høyskole/universitet.
- 789 • Utvide og sikre tilbudet om desentralisert utdanning, fagmiljø og kompetanse som
790 etterspørres av arbeidslivet lokalt. Desentralisert utdanning må sikres god tilrettelegging for
791 studenter og man må sørge for finansiering til læringsentre på mindre tettsteder.
- 792 • Legge til rette for at det skal være mulig å søke høyere utdanning på bakgrunn av
793 realkompetansevurdering, i flere tilfeller enn i dag.
- 794 • Gi studenter rett på dagpenger ved bortfall av jobb.
- 795 • Legge til rette for at flere tar praksisrelaterte utdanninger ved å sørge for at de reelle
796 kostnadene for studentene dekkes.

- 797 • At samskipnadene gjennom forebyggingsmodeller og vertskommunene skal sikre et godt
- 798 fysisk og psykisk helsetilbud for alle studenter.
- 799 • Utrede alternative opptaksformer til høyere utdanning på andre måter enn karakterer
- 800 reflekterer søkerens kunnskap, egenskaper og evner som gjør dem skikket til et yrke eller
- 801 utdanning i yrker der dette kan være særskilt aktuelt.
- 802 • Dimensjonere studietilbudene i høyere utdanning mer, slik at ingen blir utdannet til
- 803 arbeidsledighet og slik at vi får den kompetansen samfunnet etterspør og at det sikres nok
- 804 praksisplasser under utdanning.
- 805 • Bygge 5000 studentboliger i året fram til målet om en nasjonal dekningsgrad på 25 prosent
- 806 er nådd.
- 807 • Definere studentboliger som et eget arealformål i Plan- og bygningsloven.
- 808 • Øke kostnadsrammen for å kompensere for generell pris- og kostnadsutvikling.
- 809 • Ha statlig tilskudd til generelt vedlikehold av studentboliger.
- 810 • At tilskuddet skal økes til 50 prosent av de totale bygge- og tomtekostnadene.
- 811 • At studiestøtten skal betales ut alle de 12 månedene i året.
- 812 • At det skal innføres gratis pensum for høyere utdanning.
- 813 • At ambisjonen skal være at alle har mulighet til å være heltidsstudent
- 814 • Prøve ut forebyggingsmodeller i regi av studentsamskipnadene.
- 815 • At Studentsamskipnadene sine tjenester skal få trygderefusjon på lik linje med statlige tilbud.
- 816 • Evaluere konverteringsordningen for studiestøtte som ble innført av Solbergregjeringen
- 817 • At PPU gjøres om til en tilgjengelig studie ved fullført bachelorgrad
- 818 • At studie- og helsesentre skal anerkjennes som en del av utdannings-Norge, og at de skal
- 819 være statlig finansierte
- 820 • Høyere utdanning skal være gratis, også for utenlandsstudenter
- 821 • Øke inntektsgrensen for studenter for å få fullt stipend i takt med prisveksten i samfunnet

822 3.2 Arbeid til alle er jobb nummer 1

823 Den norske modellen er bygd på tillit. Det fellesskapsorienterte norske samfunnet som er
 824 gjennomsyret av tillit har ikke oppstått gjennom tilfeldigheter, og er på ingen måte en naturlov. Det
 825 er skapt gjennom villet politikk, og gjennom arbeiderbevegelsens makt og styrke gjennom store deler
 826 av det 20. århundre. Arbeiderbevegelsen sin oppgave i det 21. århundre er både å vedlikeholde
 827 institusjonene, verdiene og samfunnsmodellen som skapte den norske modellen, men også å styrke
 828 og utvikle den.

829

830 Det var den norske modellen som sikret at de omvandrende rallarene og løsarbeidere ikke lenger
 831 måtte stå med lua i hånda for å ikke sulte eller fryse. Ei heller at de blinde, gamle og uføre lenger
 832 skulle måtte sitte på gata og tigge. At fattige unge menn måtte ofre sine kropper i anlegg eller
 833 industri, eller fattige unge kvinner sine kropper til rike menn eller i fyrstikkfabrikkene. I samfunnet
 834 der kapitalkreftene rår fritt, så fryder utnyttene seg overfrysende og sultne arbeidsledige. De
 835 fungerer som en trussel mot de som skulle utfordre maktens hegemoni og råhet. Ulydighetens straff
 836 var å bli påtvunget den triste og harde skjebne som tilhørte de arbeidsledige og uføre.

837

838 Fagorganisering er en forutsetning for den samfunnsmodell som har gitt samfunnet vårt all den
839 rikdom og velferd som folket får oppleve i vår tid og alder. Erfaring fra andre land slik som USA viser
840 tydelig at rikdomsforskjellene blir større mellom de som eier kapital, og de som skaper verdier og
841 varer. Større ujevnheter blir det av makt og innflytelse, av tilgang til velferdsgoder og livskvalitet. Derav
842 er det samfunnets oppgave å sikre en høy organisasjonsgrad. For å møte en verden i stadig endring
843 må dermed sosialdemokratiet finne frem både gamle verktøy, samt skape nye som kan sikre høy
844 organisasjonsgrad inn i en usikker fremtid.

845

846 Etter tiår med streik og lockout så var både arbeidstakere og arbeidsgivere utslitt av de konfliktene
847 som så ut til å bli evigvarende. Arbeidere gikk på magre streikekasser, og arbeidsgiverne mistet sin
848 ettertraktede profitt. Da gikk til slutt staten, ledet av Arbeiderpartiet, inn og hjalp til med å mekle
849 som en nøytral part. Gjennom forhandlinger og tariffavtaler som gav forutsigbare og ryddige
850 strukturer for når og hvordan konflikter skulle skje, samtidig som staten meklet frem kompromiss slik
851 at man kunne unngå konflikter, så bygde det en basis for tillit.

852

853 Likevel nærmer det seg snart 100 år siden flere av dagens samfunnsinstitusjoner som regulerer
854 arbeidslivet ble utviklet. Systemet rundt tvungen lønnsnemnd, som gjør at arbeidslivskonflikter som
855 potensielt kan utgjøre en fare for liv og helse, bli avsluttet, og avgjør hvordan forhandlingene skal
856 ende. Flere forskningsprosjekt peker på at tvungen lønnsnemnd oftere ender i favør til arbeidsgiver
857 sine krav enn i forhandlingene. AUF mener at det er på tide å sikre et sterkere vern for arbeidernes
858 rett til å streike

859

860 Når man i tillegg ser på flere tilfeller der potensielle usikre situasjoner på enkeltarbeidsplasser har
861 ført til at titalls tusenvis av arbeidstakere har mistet streikeretten sin, eller at private arbeidsgivere i
862 helsesektoren tvinger fram tvungen lønnsnemnd gjennom å vedta å bruke lockout som vil sette
863 pasienters liv i fare. AUF mener at tiden er inne for å innføre en minimumsordning, sånn at man kan
864 avslutte arbeidskonflikt på enkeltarbeidsplasser der det er risiko for helse og liv, i stedet for å
865 avslutte hele arbeidskonflikten.

866 3.2.1 Verdens dyktigste fagarbeidere

867 Et av Norges viktigste fortrinn som verdiskapende samfunn er tilgangen på verdens dyktigste
868 fagarbeidere. Gjennom en sterk offentlig sektor som gir trygghet og forutsigbarhet gjennom
869 utdanningssystemet, kommer begrepet fra «vugge til grav» til sin rett. For utdanning er noe vi gjør
870 hele livet gjennom mulighet for kompetanseutvikling og kompetanseheving senere i arbeidslivet. Det
871 er fellesskapets ansvar å sikre alle barn og unge en god utdanning. Tilgangen til god utdanning skal
872 være lik for alle, og man skal ha rett til å gå på en skole i sitt nærområde.

873

874 Vårt viktigste mål for læring er at alle skal ha lik rett til utdanning. Dette betyr at mulighetene til den
875 enkelte ikke skal begrenses av hvor ressurssterke foreldrene eller en selv er.

876

877 Fag- og yrkesopplæring og rådgivningstjeneste må styrkes i grunnopplæringen. Kvaliteten i
878 karriereveiledningen må bidra til likeverdige, tilgjengelige og godt kjente tilbud for unge og voksne i
879 alle livsfaser. Dette krever en rådgivningstjeneste hvor flere ansatte har yrkes-faglig bakgrunn. Flere
880 yrkesfaglærere med relevant fagbrev må tilsettes i fag- og yrkesopplæringen.

881 Fagbrev i bunn vil gi muligheter enten du vil utvikle deg innen faget, ta et mesterbrev eller ta høyere
882 utdanning.

883

884 Videreutvikling av fleksible utdanningsløp ved å gi elever mulighet til å både ta yrkesfaglig utdanning
885 og få generell studiekompetanse gjennom for eksempel YSK-modellen, Y-veien eller 23-5-regelen er
886 viktige satsningsområder for å sikre god kompetanseutvikling hele livet. Det gir flere muligheter og er
887 lettere å gjennomføre for mange. Disse mulighetene må sees på og videreutvikles etter behovet til
888 elevene og arbeidslivets behov.

889

890 AUF vil:

- 891 • Styrke rådgivningstjenesten med flere ansatte som har yrkes-faglig bakgrunn.
- 892 • Ansette flere yrkesfaglærere med relevant fagbrev i fag- og yrkesopplæringen.
- 893 • Bidra til holdningsendrende arbeid ved å løfte frem gode ambassadører som viser
894 muligheter.
- 895 • Fortsette å arrangere Yrkes-NM der man også sender vinnerne til Yrkes-VM.
- 896 • Se på og utvikle modeller som sikrer generell studiekompetanse og fagbrev, og andre
897 modeller som gir tilgang på høyere utdanning.
- 898 • Kartlegge behovet og ressursene for ulik fagkompetanse i lokalt næringsliv.
- 899 • knytte lokalt næringsliv og skoler enda tettere sammen.
- 900 • Innføre et eget lærlingtilskudd til kommunene, der midlene må gå til å sørge for forsvarlig
901 opplæring.
- 902 • Styrke rådgivningstjenestene på grunnskolen og videregående og sørge for at det blir mer
903 kompetanse på yrkesfaglige retninger i rådgivningsutdanningene.

904 3.2.2 Nei til et moderne løsarbeider-samfunn

905 I det organiserte norske arbeidslivet skal man ha en arbeidsgiver man har et forhold til. Teknologisk
906 utvikling gjør at noen arbeidsgivere prøver å omdefinere ansettelsesforholdet og fraskrive seg
907 ansvar. Når man er ansatt på enkeltkontrakter kun for én enkelt gig eller arrangement via en app er
908 maktbalansen ekstremt skjev i favør arbeidsgiver. Før sto løsarbeiderne med lua i hånda, nå står
909 mange med telefonen i hånda, uten rettighetene de bør ha under den norske modellen.

910 Samtidig er det ofte vanskelig å forhandle da arbeidsgiveransvaret ofte er forsøkt fjernet, selv om
911 man reelt sett er en arbeidstaker. Flere selskaper prøver også å beskytte seg bak patenter og
912 åndsverkslover som forhindrer innsyn i lønnsmekanismene. Dette er en stor trussel for hele den
913 norske modellen. Apper kan ikke få en dominerende stilling innenfor arbeidslivet når selskapene ofte
914 nekter at de er arbeidsgivere. All inntekt og intet ansvar er en farlig kombinasjon. AUF krever at det
915 skal være en klart definert arbeidsgiver bak slike apper, forhandlingene skal være ryddige og appene
916 skal reguleres strengt. Samtidig må det være bedre innsyn i algoritmer som tar beslutninger om lønn,

917 og den må også kunne overstyres av arbeidsgiver. Det er grunn til å stille spørsmål ved lovligheten av
918 hele konseptet bak slike apper.

919 Flere gig-baserte leveringstjenester er i dag drevet av store høyrisikofond som driver bedriftene med
920 underskudd. Aktørene taper penger for mange leveranser og gir en urealistisk prisforventning til
921 markedet, modellen er ikke bærekraftig og vil ende med et press både på priser og på
922 arbeidstakerne. Høyrisikokapitalen kan ikke få løpe fritt i slike markeder, og det bør dermed
923 opprettes kooperasjoner for å drive liknende tjenester på en god og bærekraftig måte.

924

925 AUF vil:

- 926 • Sterkt regulere bruken av ansettelse og deltid på gig-nivå.
- 927 • Utrede et eventuelt forbud av slike uregulerte apper.
- 928 • Tydeliggjøre arbeidstakerdefinisjonen i arbeidsmiljøloven.
- 929 • At det til enhver tid skal være en forhandlingspart på arbeidsgiversiden.
- 930 • Øke innsyn i algoritmer som kan påvirke lønninger og funksjoner av økonomisk karakter i
- 931 slike arbeidsrettede apper.
- 932 • Innføre en omgåelsesparagraf av modell etter skatteloven der man kan straffe bedrifter for å
- 933 prøve å unngå arbeidslivsreguleringene.
- 934 • Støtte arbeidet for å starte kooperasjoner og utrede hvordan de kan erstatte
- 935 høyrisikokapitalen i gig-økonomien.
- 936 • Arbeide for en høy organiseringsgrad i yrker rammet av det uregulerte arbeidslivet.
- 937 • Få på plass klare regler for hvem som er arbeidsgiver og arbeidstaker på digitale plattformer
- 938
- 939

940 3.2.3 Myndighetenes mulighet til å følge opp arbeidslivet

941

942 Arbeidstilsynet er underfinansiert sett opp mot behovet for tilsyn i arbeidslivet. Arbeidstilsynet har
943 lenge ikke blitt prioritert godt nok, og det essensielle arbeidet de gjør for å sørge for at
944 Arbeidsmiljøloven blir overholdt blir dermed svakere. Svekkelse av arbeidstilsynet legger til rette for
945 arbeidslivskriminalitet og et dårlig arbeidsmarked med store negative ringvirkninger.

946

947 Vi er avhengig av mer kontroll, styrket oppfølging og strengere sanksjoner for å styrke standarden i
948 norsk arbeidsliv, og det starter med å styrke arbeidstilsynet.

949

950 AUF vil:

- 951 • Øke bevilgningen til arbeidstilsynet.
- 952 • Øke antall kontroller av norske arbeidsplasser, og slå hardere ned på brudd på
- 953 arbeidsmiljøloven.

- 954 • Sikre arbeidstilsynet reell sanksjonsrett i tilfeller der det avdekkes alvorlige brudd på
- 955 arbeidsmiljøloven.
- 956 • Utvide sanksjonsmulighetene til arbeidstilsynet.
- 957 • Utvide arbeidstilsynets mulighet til å komme på uanmeldte besøk.
- 958 • Styrke arbeidsgivers plikt til dokumentasjon av arbeidsvilkår overfor arbeidstilsynet.
- 959 • Styrke arbeidstakerorganisasjoners rett til å komme på uanmeldte besøk hos bedrifter.
- 960 • Arbeidsmiljøloven skal gjelde for alle arbeidere som jobber på flerbruksfartøy på norsk sokke
- 961 • Petroleumstilsynet skal få ansvar for å føre tilsyn på flerbruksfartøy på norsk sokkel

962 **3.2.4 Et arbeidsliv for alle**

963

964 Det at folk er i arbeid er en stor verdi både for samfunnet og for enkeltmenneske, AUF mener det er
965 feil at mennesker med nedsatt funksjonsevne ikke får ta del i arbeidslivet i like stor grad. AUF mener
966 at alle som kan jobbe skal få muligheten til å jobbe.

967

968 Mennesker med funksjonsnedsettelse møter et tøffere arbeidsmarked med få muligheter. Men det
969 finnes også bedrifter som i dag tilbyr både oppfølging, undervisning og et fellesskap for ansatte med
970 funksjonsnedsettelse. Samfunnet trenger flere slike arbeidsplasser, og det er velferdsstaten sitt
971 ansvar og stille opp og sørge for at alle som vil i arbeid kommer i arbeid. En funksjonsnedsettelse skal
972 ikke stå i veien for dette. Derfor trenger vi flere bedrifter som stiller opp og tilbyr ekstra oppfølging.
973 Kommunen må få midlene til å opprette slike arbeidere, da de kjenner sitt nærmiljø og de lokale
974 mulighetene best.

975

976 Når man har en fysisk funksjonsnedsettelse møter man også ofte på flere utfordringer, men på de
977 aller fleste arbeidsplasser kan man få jobb hvis arbeidsplassen tilrettelegger. Det offentlige må gå
978 foran som et godt eksempel ved å sikre større representasjon og mangfold på arbeidsplassen.

979

980 AUF vil:

- 981 • At staten skal gi støtte til og tilrettelegge for at kommuner kan få opprette tilpassede
- 982 arbeidsplasser for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- 983 • Sikre at offentlige arbeidsplasser speiler mangfoldet i samfunnet.
- 984 • Kreve at flest mulig arbeidsplasser skal være universelt utformet.
- 985 • Jobbe for at tilpassede arbeidsplasser for psykiske utviklingshemmede skal opprettes innen
- 986 områder som gir enkeltmennesket mestring.
- 987 • At slike bedrifter skal støttes og drives med NAV involvert, og at det skal opprettes en egen
- 988 søkeordning til tilrettelagte arbeidsplasser.
- 989 • Utforme en helhetlig og forpliktende opptrappingsplan for økonomisk kompensasjon for
- 990 utført arbeid.
- 991 • Sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne får økonomisk kompensasjon for utført
- 992 arbeid.

- Gjeninnføre delmålet i IA-avtalen som omtaler å få flere personer med nedsatt funksjonsevne inn i arbeidslivet.
- Mobilisere arbeidsreserven og minske antall uføretrygdete ved å gi bedre hjelp og tilpassing for folk at folk med ulike fysiske og psykiske helseutfordringer kan delta i arbeidslivet

997

998 3.2.5 Overvåkning på arbeidsplassen

999 Ansatte har ikke bare rett til en trygg arbeidsplass, de har også rett til å ikke bli overvåket. I en tid
1000 hvor ting blir stadig mer digitalisert, og effektivisert er det viktig å være bevisst på personvernet som
1001 skal sikre den ansatte privatliv også på jobben. Problematikk rundt overvåkning er ikke bare knyttet
1002 til kamera, men også til behovet for oppdateringer av en lov som skal regulere noe som utvikler seg
1003 med en slik hastighet.

1004

1005 Når en arbeidsgiver skal gå til innkjøp av kameraer eller annet overvåkningsutstyr er det ofte
1006 vanskelig å vite hva man må gjøre. En av de letteste måtene å sørge for at arbeidsgiver vet pliktene
1007 og lovene rundt overvåkning er ved å sørge for at hen alltid har lest de. Dette kan man enkelt gjøre
1008 ved å legge til informasjon for lovverket i det produktet selges, slik sørger man for at arbeidsgiver har
1009 forståelse for ansvaret sitt.

1010

1011 Før man skal montere overvåkningsutstyr eller utstyr med indirekte overvåkningspotensiale er det
1012 ofte slik at arbeidsgiver ikke er kjent med lovens gjeldende tolkning. For å sørge for at alle parter er
1013 godt kjent med loven og grunnlaget for innkjøpet må datatilsynet alltid kontaktes ved et slikt innkjøp.

1014

1015 Personvern i arbeidsplassen er i endring, siden samfunnet også er det. Lovverket sliter med å holde
1016 følge med endrede problemstillinger og det må følgelig oppdateres. Nyvinninger gjør det også mulig
1017 å indirekte overvåke arbeidstaker ved å registrere når lys slås på, maskiner slås av og når varmen
1018 endres. Slike registreringer kan gi en full oversikt av en ansatt sine bevegelser, og de bør følgelig
1019 begrenses til et absolutt minimum.

1020

1021 AUF vil:

- At selger av kamerautstyr skal informere og vise til datatilsynet ved innkjøp til arbeidsplass.
- At Datatilsynet skal kontaktes ved alle installeringer av kamera på arbeidsplassen.
- Videre oppdatere og på nytt utrede loven om overvåkning på arbeidsplassen.

1025 Sterkt begrense lagring av informasjon på arbeidsplassen som kobles til ansatte.

- Igangsette en gjennomgang av hvordan man kan sikre arbeidstakeres rettigheter til personvern i forbindelse med overvåkning på arbeidsplassen

1028

1029 3.2.6 Fagorganisering

1030 Høy grad av fagorganisering er en bærebjelke i den norske modellen. Det er et politisk ansvar for å
1031 tilrettelegge slik at det blir enklere for fagforeningene selv å øke i styrke og omfang. Når
1032 fagforeningsgraden har stabilisert seg på rett over 50%, så betyr det at AUF og Arbeiderpartiet har et
1033 spesielt ansvar for å sikre sterke fagforeninger inn i fremtiden som arbeidstakernes parti og
1034 ungdomsparti. Det må også gjøres en gjennomgang av hvilke institusjoner som står rundt
1035 fagforeningene i det øvrige samfunnslivet, for å sikre at fagforeningene har gode nok vilkår til å
1036 kunne hjelpe arbeidstakere som blir utnyttet, eller som får sine rettigheter brutt. AUF mener også at
1037 det må gjøres en gjennomgang av den norske streikeordningen og bruken av tvungen lønnsnemnd,
1038 og innføre en minimumsordning som kan midlertidig avslutte en arbeidskonflikt på en enkel
1039 arbeidsplass ved fare for liv og helse, i stedet for å avslutte hele nasjonale arbeidskonflikter

1040

1041 AUF vil:

- 1042 ● At fagforeningsfradraget skal være på 80 prosent av kontingenten for alle, og 100 prosent for
1043 alle under 30 år for å sikre at det er billig å fagorganisere seg.
- 1044 ● Gå i dialog med partene i arbeidslivet for hvordan man kan sikre et organisert arbeidsliv også
1045 innen nye bransjer og nye former folk jobber.
- 1046 ● Styrke fagforeningene sine rettslige holdepunkt sånn at de kan hjelpe arbeidstakere, som å
1047 gjeninnføre og styrke den kollektive søksmålsretten.
- 1048 ● Sikre en ny og strengere arbeidsmiljølov som sikrer tydelig rettigheter i møte med en
1049 høyteknologisk tidsalder med nye arbeidslivsmessige problemstillinger.
- 1050 ● Innføre en minimumsordning i dialog med arbeidslivet.
- 1051 ● Ha en total gjennomgang av systemet med tvungen lønnsnemnd med mål om å styrke norske
1052 arbeidere sin streikerett.
- 1053 ● At arbeidslivsrettigheter og den norske modellen skal være kompetansemål i skolen, og sikre
1054 alle elever gode grunnleggende kunnskaper om sine rettigheter i møte med arbeidslivet.
- 1055 ● Hegne om frontfagsmodellen og sentrale lønnsoppgjør.

1056 3.2.7 Et feministisk arbeidsliv

1057

1058 AUFs mål er et feministisk arbeidsliv hvor alle kjønn har like muligheter. Norge er et av verdens mest
1059 likestilte land, det er en stor styrke og gir enorme inntekter til fellesskapet. Samtidig har vi store
1060 forskjeller mellom kjønnene når det gjelder arbeid, lønn og pensjon. Arbeidsmarkedet vårt er et av de
1061 mest kjønnsdelte i Europa. AUF mener et ulikestilt arbeidsliv hverken tjener samfunnet eller den
1062 enkelte arbeidsplass. I tillegg ser i fortsatt at lederstillingene i stor grad domineres av menn, både i
1063 det private og det offentlige arbeidslivet. Norge står overfor strukturelle likestillingsproblemer, som
1064 kun kan løses med aktiv politikk.

1065

1066 Å få flere heltidsstillinger og avskaffe ufrivillig deltidsarbeid er et viktig grep for å få ned
1067 kjønnsforskjellene i arbeidslivet. Det er betydelig feler kvinner som jobber deltid enn menn, noe som
1068 er med på å forsterke det kjønnsdelte arbeidsmarkedet.

1069

1070 AUF vil:

- 1071 • Innføre kjønnsnøytrale titler på alle yrker.
- 1072 • At maks 60% av ett kjønn skal være representert i styret i selskaper der staten har
- 1073 eierandeler, samt aksjeselskap av en viss størrelse.
- 1074 • At ledergrupper i selskapene der staten har eierandel, direktorater og statsetater skal bestå
- 1075 av maksimalt 60% av ett kjønn.
- 1076 • At arbeidsgivere forpliktes å tilby tilpasset arbeidstøy for alle kjønn, samt gravide, i de
- 1077 arbeidssituasjoner der det kreves.
- 1078 • Lovfeste retten til heltid.
- 1079 • At hele, faste stillinger skal være hovedregelen ved ansettelse og at deltidsstillinger ikke skal
- 1080 lyses ut med mindre det er særskilte grunner som taler for det.
- 1081 • Øke lønnen i kvinnedominerte yrker i offentlig sektor.
- 1082 • At staten oppretter en incentiv- og støtteordning for bedrifter med likelønnspress.
- 1083 • Innføre rapporteringsplikt for bedrifter der de skal rapportere om likestillingsarbeidet.
- 1084 • Fjerne kontantstøtten.
- 1085 • Øke kunnskapen om, forebyggingen av og kompensasjonen av yrkesskader knyttet til
- 1086 kvinnedominerte yrker

1087 3.2.8 Hvordan sikre og styrke den norske modellen:

1088

1089 Den norske modellen baserer seg på trygg økonomisk styring, et organisert arbeidsliv, offentlig
1090 velferd og kompetanse. Søylene er gjensidig avhengig av hverandre, og faller en, så faller alle.
1091 Langsomt, men sikkert, har den norske modellen blitt svekket.

1092

1093 Velferdstjenestene har blitt mer preget av New Public Managements prinsipper med silotenkning,
1094 innskrenking av velferdstilbudet og effektivisering på bekostning av arbeidstakere og mottakere av
1095 velferd. Som et resultat så vokse ulikheten i befolkningen på både et økonomisk og sosialt nivå.
1096 Velferdstjenestene er et viktig redskap for å utjevne ulikhetene, løse samfunnsproblemer og skape
1097 bedre liv for innbyggerne. Da må vi styrke velferdstjenestene med et tydelig mål mot hvilke
1098 samfunnsproblemer vi skal løse, og hvordan vi kan og skal gjøre det. AUF vil erstatte det nyliberalistiske
1099 synet på at velferdstjenester skal drives etter firkantet mål- og resultatstyring med en tillitsbasert
1100 velferdsstat og arbeidsliv der enkeltmennesket settes foran systemet.

1101

1102 AUF vil:

- 1103 • At New Public Management og innsatsstyrt finansiering må bli utviklet som styringsform i
- 1104 offentlig sektor.
- 1105 • Styrke det organiserte arbeidslivet gjennom å jobbe for å styrke organisasjonsgraden,
- 1106 fortsette trepartssamarbeidet i politiske prosesser og styrke økokrim sitt virke mot
- 1107 arbeidslivskriminalitet.

- 1108 • At Arbeiderpartiet, fagbevegelsen og AUF sammen konkretiserer 4 større velferdsreformer
1109 som skal redusere forskjellene og utenforskapet i samfunnet og snu veksten i ulikhet som har
1110 vedvart siden 1980-tallet i Norge.
- 1111 • Sikre at ansatte har innflytelse og reell medbestemmelse på arbeidsplassen, både nasjonalt
1112 og internasjonalt.

1113 **3.2.9 Digitalisering, teknologisk utvikling, globalisering og velferdsteknologi**

1114

1115 Verden er i rask og omfattende endring. De store teknologiske fremskrittene gir oss store muligheter,
1116 men utgjør også nye trusler. Det har aldri vært sosialdemokratiets rolle å frykte ny teknologi, men
1117 heller å se på hvordan det kan reguleres, kontrolleres og bli brukt for til det beste for folk og
1118 fellesskap.

1119

1120 Når nærmest hele det norske samfunnet mer eller mindre er heldigitalisert, så fører det med seg en
1121 del nye sikkerhetsmessige trusler. Flere ulike stater og enkeltgrupper fører målrettet arbeid med å
1122 spre desinformasjon, ramme offentlig infrastruktur og regelrett angripe bedrifter og offentlige
1123 institusjoner. Det krever handling i en usikker tidsalder, og det krever tydeligere arbeid for å sikre et
1124 digitalt Norge som er mer sårbart enn vi liker å tro.

1125

1126 Arbeidsmarkedet endres raskt av den teknologiske utviklingen. Når en arbeidsplass forsvinner, så skal
1127 ikke det ende med at arbeidstakere blir kastet ut i arbeidsledighet, men at de får muligheten til å
1128 tilegne seg mer kompetanse fra fellesskapet til å få seg nye jobber og muligheter. Staten har også et
1129 ansvar å arbeide sammen med næringslivet for å utvikle nye arbeidsplasser og næringer.

1130

1131 Teknologisk utvikling utgjør også et stort potensial for å forbedre velferdstjenester og skape bedre liv
1132 for mange enkeltmennesker med behov for velferdsstatens hjelp. Velferdsteknologi kan hjelpe
1133 demente, eldre, familier og arbeidstakere i offentlig sektor. I møte med eldrebølge, mangel på
1134 arbeidskraft og kompetanse, så kan velferdsteknologi utgjøre et stort uforløst potensial.
1135 Velferdsteknologi må heller ikke erstatte menneskelig kontakt, men heller gjøre at velferdstjenester
1136 kan fokusere mer på sosial kontakt og glede.

1137

1138 AUF vil:

- 1139 • Legge til rette for etter- og videreutdanning mens en er i jobb for å øke kompetansen i
1140 arbeidslivet, og at fagskolene blir utviklet gjennom større økonomiske bevilgninger, samt en
1141 strukturell utvikling til å bli anerkjent som høyere yrkesfaglig utdanning.
- 1142 • At staten koordinerer, finansierer og setter i gang en nasjonal storsatsning på utvikling av ny
1143 velferdsteknologi, samt implementering av eksisterende velferdsteknologi i kommunene.
- 1144 • Sikre at samspillet mellom ulike velferdsteknologiske systemer som benyttes i ulike
1145 kommuner bedres slik at informasjonen går lettere

1146 **3.2.10 Arbeidstidsreform**

1147 I tråd med den sosialdemokratiske arbeidslivsmodellen ønsker AUF et arbeidsliv som legger til rette
1148 for gode arbeidsplasser med søkelys på helse, inkludering og en god balanse mellom arbeid og fritid.
1149 Viktigheten av å opprettholde interesser og kvalitetstid med familie og venner er en viktig del av et
1150 sosialt liv og verdifullt liv. Sikkerhet ved sykdom på arbeidsplassen er et fundament i den norske
1151 sosialdemokratiske arbeidslivsmodellen, og viktigheten av både gode sosiale sikkerhetsnett og
1152 sosiale og fysiske tiltak i arbeidslivet gjør både helsa og arbeidsplassen bedre.

1153 I Norge har man hatt tradisjon for å gjennomføre store reformer i tråd med trepartssamarbeidet –
1154 som er et av hoved fundamentene ved den sosialdemokratiske arbeidslivsmodellen i Norge. I 1919
1155 ble det innført 8-timers arbeidsdag, og i 1986 ble normalarbeidsdagen avtalt til 37,5 time per uke av
1156 arbeidslivets parter. I dag setter arbeidsmiljøloven 40 timer som maksimal arbeidstid per uke. Flere
1157 fagforeninger som Handel og kontor, fagforbundet, fellesorganisasjonen og NTL støtter seg opp om
1158 kortere arbeidstid i Norge.

1159 AUF støtter en arbeidstidsreform som kan bidra til økt samvær med familie, men som også innehar
1160 klima -og miljømessige gevinster, og som kan løse samfunnsøkonomiske og helserelaterte
1161 utfordringer vi har i dag. En arbeidstidsreform skal også bidra med krisetiltak under krevende tider,
1162 som preger blant annet landets arbeidsledighet. Scenarier slik som fremtidige pandemier,
1163 finanskriser og urovekkende høy arbeidsledighet, kan en reform over tid være med på å løse
1164 framtidens og nåtidens mange utfordringer.

1165 AUF vil:

1166 ● At fagbevegelsen må jobbe sammen om en arbeidstidsreform med kortere arbeidstid, som har til
1167 formål å fremme helsefremmende, klima -og miljømessige og samfunnsrelaterte gevinster

1168 ● En arbeidstidsreform skal ikke låses til en sekstimers arbeidsdag, men heller ha sekstimers
1169 arbeidsdag som mål så langt det strekker til

1170 ● En slik reform skal føre med seg lovgivning og krisetiltak i tider med høy arbeidsledighet og lite
1171 tilgang på arbeid, hvor tiltak som deling på jobber og ytterligere arbeidstidsreduksjon legges til
1172 grunn

1173 ● En reduksjon av arbeidstiden skal ikke gi nedgang i lønn

1174 ● Flere kommuner og fylkeskommuner skal utføre prosjekter med lavere arbeidstid på forskjellige
1175 yrkesplasser, både i privat og offentlig sektor

1176 ● I yrker hvor reduksjon i arbeidstiden blir en utfordring og bærer med seg negative tendenser, skal
1177 andre tiltak vurderes”

1178 **3.3 Pensjon og verdig alderdom**

1179 Dagens generasjon vil komme tapende ut sammenlignet med eldre generasjoner i dagens
1180 pensjonssystem. AUF sitt mål er å sikre en trygg pensjon også til kommende generasjoner. I
1181 prioriteringen mellom store økninger til dagens pensjonister og kommende generasjoner må man
1182 prioritere kommende generasjoner. Dagens pensjonister skal kunne forvente at de ikke blir

1183 reallønnstapere, men kan heller ikke forvente nye, større overføringer.
1184 Samtidig mener AUF at man må prioritere å ivareta grupper som lavtlønte, deltidsansatte og de som
1185 faller utenfor AFP-ordningen. I diskusjonene om morgendagens pensjonssystem, må også vår
1186 generasjon ha en plass rundt forhandlingsbordet.

1187

1188 Folketrygdens pensjonsytelser går ned samtidig med at mange arbeidstakere i privat sektor, særlig
1189 kvinner, kun har minimum innskuddspensjonsordning og ofte kort opptjeningsstid. Dette gir dårlige
1190 pensjonsrettigheter. I tillegg faller mange lavtlønte, deltidsansatte, utenfor

1191 AFP-ordningen. Selv de som har mulighet vil få store inntektstap om de går av før 67 år fordi
1192 pensjonen må fordeles på flere år.

1193

1194 Folketrygden, avtalefestet pensjon (AFP) og tjenestepensjonsordningene må sikre

1195 det økonomiske grunnlaget for en trygg og god alderdom. Vi vil jobbe for at samlet

1196 pensjon minst skal være 2/3 av tidligere lønn. Lavtlønte må ha mer for å kunne sikre en trygg
1197 alderdom. For å nå dette målet er det behov for brede, kollektive pensjonssystem med folketrygden i
1198 bunn. Uføre har ikke helse til å arbeide, derfor må de ha tilgang på velferdsordninger som ikke
1199 forringer deres levevilkår.

1200

1201 Pensjonsordningene må utformes slik at de ikke virker diskriminerende. Kvinner blir ofte
1202 pensjonstapere i dagens system, det er vi nødt til å rette opp i. De må dessuten bidra til et dynamisk
1203 arbeidsliv hvor nødvendig omstillinger og jobbskifter ikke medfører

1204 pensjonstap for den enkelte. All lønn må gi pensjonsopptjening slik at også deltidsansatte i

1205 små stillingsbrøker og midlertidig ansatte får samme pensjonsopptjening som andre. Pensjon er
1206 utsatt lønn og derfor må arbeidstakerorganisasjonene kreve innflytelse over pensjonsordningene.
1207 Dette gjøres best ved tariffesting.

1208 **3.3.1 Folketrygd**

1209 AUF vil være en pådriver for en solidarisk folketrygd. Levealdersjusteringer gir uheldige
1210 fordelings effekter fordi levealder varierer på grunn av yrke, inntekt og utdanning. Dette gjelder også
1211 AFP. De som har de tyngste jobbene og må gå av tidlig kommer dårlig ut. Dette er usosialt og
1212 urettferdig og må rettes opp. Behovsprøvde ordninger, for eksempel

1213 bostøtte, må ikke forringes på grunn av at trygden blir skattlagt som inntekt.

1214

1215 AFP er en ordning fremforhandlet av partene i arbeidslivet. Det er viktig at det politiske

- 1216 apparatet og staten styrker opp om dette samarbeidet, og er aktiv i å sikre et arbeidsliv for vanlige
1217 folk. AFP må videreføres, men slik at regelverket forbedres og at ytelsene blir sikre og forutsigbare
1218 for fagforeningsmedlemmer. Ansatte i bedrifter med mindre enn ett
- 1219 årsverk må også få rett til AFP. AUF skal jobbe for å styrke AFP-ordningen for å
- 1220 ivareta eldre arbeidstakere som ufrivillig mister jobben tett opp mot AFP-alder. AUF sitt mål er at
1221 pensjon skal tilsvare minst 2/3 av tidligere lønn, dette er spesielt viktig for de som i dag er unge i
1222 arbeidsmarkedet og uten en trygg pensjonsfremtid.
- 1223
- 1224 AUF vil:
- 1225 • Sørge for pensjon fra første krone og første time.
 - 1226 • Endre levealdersjusteringen slik at den også regner inn yrke og kjønn i forventet levetid.
 - 1227 • Endre arbeidsmiljølovens regler om virksomhetsoverdragelse slik at pensjonsavtaler
1228 videreføres hos den som overtar virksomheten.
 - 1229 • Videreføre gode muligheter for førtidspensjon og tilrettelagt arbeidstid og tilpassa
1230 arbeidsoppgaver mot slutten av yrkeskarrieren.
 - 1231 • Arbeide for at samlet pensjon ved 67 årsalder ved en normal yrkeskarriere skal gi en
1232 inntektsdekning på minst 2/3 av lønn. Pensjonsordningene skal være kjønnsnøytrale og
1233 livsvarige.
 - 1234 • Sørge for at NAV øker stønaden til parykker.
 - 1235 • Støtte arbeidet for å tariffeste tjenstepensjonene i privat sektor.
 - 1236 • Støtte arbeidet for at det etableres brede kollektive tjenstepensjonsordninger på tvers av
1237 virksomhetene.
 - 1238 • Støtte arbeidet for at minstesatsene i obligatorisk tjenstepensjon (OTP) heves.
 - 1239 • Støtte arbeidet for at ansatte som jobber mindre enn ett år får rett til tjenstepensjon.
 - 1240 • Støtte arbeidet for at hybridpensjoner innføres som alternativ til dagens innskuddsordninger.
 - 1241 • Støtte arbeidet for å styrke og videreføre dagens AFP-ordninger i privat sektor.
 - 1242 • Støtte arbeidet for at AFP skal kunne kombineres med delvis uføretrygd.
 - 1243 • Støtte arbeidet for at deltidsansatte får mer pensjon enn i dag.
 - 1244 • At folketrygdens garantipensjon skal følge den alminnelige lønnsutvikling.
 - 1245 • At uføre skal ha opptjening av alderspensjon i folketrygden fram til fylte 67 år.
 - 1246 • At uføres alderspensjon skal ikke levealdersjusteres.
 - 1247 • At uføre skal ha et behovsprøvd barnetillegg på 0,4 G per barn per år.
 - 1248 • At uføreforsikring bør være en obligatorisk del av OTP.
 - 1249 • Støtte arbeidet for at pensjonsrettigheter ikke forringes ved virksomhetsoverdragelse.
 - 1250 • At fremtidens pensjonister skal sikres en verdig pensjon
 - 1251 • Redusere den økende forskjellene blant pensjonister
 - 1252 • Sikre at uføre og sliterne i arbeidslivet ikke taper på omlegging av pensjonssystemet
 - 1253 • At pensjon skal forbli en regelstyrt rettighet, ikke noe som forhandles fra år til år
 - 1254 • Øke den lovbestemte minstesatsen for arbeidsgivers pensjonsinnskudd

1255

1256 3.4 Kultur og idrett

1257 Kultur og idrett er viktig for enkeltmennesket, og det bidrar til å skape fellesskap samtidig, som det er
1258 en viktig verdi i livet. AUF vil at alle skal ha lik tilgang til kultur og idrett uavhengig av bakgrunn. Kultur
1259 skal være tilgjengelig for alle gjennom hele livet fra man er barn til man er pensjonist. Velferdsstaten
1260 skal legge til rette for dette og skal sikre et rikt kulturliv.

1261

1262 AUF vil:

- 1263 • At man skal ha tilgang på gratis kultur- og idrettstilbud, samme hvor man bor i Norge.
- 1264 • At det på sikt innføres gratis deltakelse i kultur- og idrettsaktiviteter for barn og unge opp til
1265 20 år
- 1266 • Innføre en ny ordning med kulturkort som sikrer rabatterte priser på kultur for alle under 25
1267 år.
- 1268 • At det skal organiseres transport for eldre som bor hjemme og ønsker å delta på kulturelle
1269 arrangementer.
- 1270 • At den kulturelle spaserstokken og kulturelle skolesekken må tilbys i samtlige kommuner.
- 1271 • Gi tilbud om kultur- og fritidsaktiviteter for barn utenfor samiske kjerneområder som styrker
1272 barns tilknytning til samisk språk og kultur.
- 1273 • Ha en økt satsning på et mangfoldig kulturliv som gir representasjon til minoriteter
- 1274 • At kvaliteten og bredden økes i kulturskolen slik at flere får mulighet til å delta. Staten må
1275 bidra til å fase inn gratis plasser i kulturskolen, samt etablere flere åpne lavterskeltilbud.
- 1276 • At et nytt kulturløft skal gjennomføres, der kulturens andel av statsbudsjettet igjen skal økes
1277 til minst 1 prosent.
- 1278 • Arbeiderpartiet skal si klart og tydelig nei til getto-lover
- 1279 • At man skal ha en god satsning på samisk kultur og idrettstilbud
- 1280 • Gjøre ungdomskortet på kollektivtransport gjeldende til og med fylte 25 år
- 1281 • Øke støtten til skole- og ungdomskorps

1282

1283

1284

1285 **3.5 En sosialdemokratisk storbypolitikk**

1286 Noen av de største utfordringene for sosialdemokratiet finnes i de største byene i Norge: Store
1287 forskjeller mellom dem som har mest og dem som har minst, segregerte bomiljø og skoler,
1288 arbeidsløshet, trangboddhet, rusproblematikk, høy kriminalitet, lav integrering og en høy andel barn
1289 som vokser opp i fattigdom. Skal vi få ned forskjellene i Norge, og ikke minst øke innsatsen for dem
1290 som trenger det aller mest, mener AUF det trengs en stor satsning på levekårsutfordringene i de
1291 største byene.

1292

1293 By og land går hand i hand. Å sikre gode leve- og oppvekstvilkår for dem som bor i de største byene,
1294 er avgjørende for et Norge med like muligheter til alle. Å dempe presset på boligpolitikken og

1295 levekårsproblematikk kan også føre til at flere bosetter seg i hele landet. De største byene i Norge
1296 har best forutsetninger for å minske innbyggernes klimaavtrykk gjennom fortetting og
1297 kollektivtrafikk. AUF mener det trenges en storstilt satsning på levekårene i de største byene i Norge.

1298

1299 AUF vil:

- 1300 • Styrke Husbankens virkemidler for mennesker som står utenfor boligmarkedet og skal kjøpe
- 1301 sin første bolig, og prioritere områder i Norge med høy leieandel.
- 1302 • Styrke storbytilskuddet for de største byene.
- 1303 • Innføre en ny politireform som sikrer tilstedeværelsen og nærhet fra politiet, også i de
- 1304 største byene.
- 1305 • Styrke BUFDIRs tilskuddsordninger til kommuner med levekårsutsatte områder og bidra til at
- 1306 tilskuddene kan gis over lenger tidsrom.
- 1307 • Videreutvikle bypakkene som satsningsområdet ved at staten tar et større ansvar for
- 1308 investeringer i de største kollektivprosjektene.
- 1309 • At storbyene i Norge skal være foregangskommuner på et seriøst arbeidsliv og
- 1310 forsøksordninger for å stramme inn på useriøse aktører.
- 1311 • Styrke lokale utlånsordninger for utstyr og utlånsordninger for kommunale lokaler til
- 1312 frivillighet og nærmiljø.
- 1313 • Styrke og utvide byvektsavtaler for mellomstore byer

1314

1315

1316 3.6 Desentraliserte samfunn

1317

1318 Fremtidens velferdsstat skal ta hele landet i bruk og det skal være mulig å bosette seg i hele landet.
1319 Norge er et langstrakt land som befolkningen valgte å benytte seg av når de bosatte seg, og det
1320 vokste fram et mangfold av verdier og kultur som følge av dette. AUF mener at det er en selvfølge at
1321 man skal ivareta og videreutvikle distriktene og at det skal være lys i alle hus. For å sikre at det er
1322 ønskelig for mennesker å forbli boende og flytte til distriktene må man sikre at de i distriktene skal
1323 oppleve den samme tryggheten og få tilgang på de samme godene som resten av landet.

1324

1325 Velferdsstaten stille opp for deg uavhengig av om du bor i Porsanger eller i Porsgrunn. For å oppnå
1326 dette må det sikres jobb, trygghet og vekst i distriktene. Å sikre samferdsel og god infrastruktur er
1327 andre nødvendige steg for å etablere levedyktige distrikter. Norges distriktspolitikk skal ikke gå ut på
1328 å vedlikeholde distriktene, men å videreutvikle de. Distriktspolitikken skal være fremtidsrettet og ha
1329 forankring hos menneskene som bor der; å sikre lokal påvirkning og demokrati er essensielt.

1330

1331 AUF vil:

- 1332 • At alle kommuner skal utvikle handlingsplaner for å skape bolyst.
- 1333 • Øke bevilgningene til å sikre rasutsatte strekninger, tunneler, utbygging av gang- og sykkelvei
- 1334 og mer gatelys.
- 1335 • Øke investeringene for miljøvennlig og fremtidsrettede transport- og kollektivløsninger på
- 1336 kortbanenettet, jernbane, buss og båt.
- 1337 • Bygge Nord-Norgebanen.
- 1338 • At alle må ha tilgang til stabilt og sikkert høyhastighets- og mobilnett med kapasitet til å
- 1339 kunne jobbe hjemmefra, benytte skoleplattformer og ha tilgang til digitaliserte offentlige
- 1340 tjenester.
- 1341 • Sikre at det er tilgang på høyhastighets- og mobilnett i hele landet og til like priser.
- 1342 • At nedskrivning av studielån i tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark har vært et effektivt
- 1343 virkemiddel for å rekruttere kompetanse til regionen. Nedskrivning av studielån, og de andre
- 1344 virkemidlene i tiltakssonen må styrkes.
- 1345 • Gjennomføre hele InterCity-utbyggingen innen planlagt tid for å redusere biltrafikken, gjøre
- 1346 det enklere å pendle klimavennlig og knytte arbeidsmarkedet på Østlandet tettere sammen.
- 1347 • Øke utbyggingen av infrastruktur som gjør det mulig å benytte seg av el-biler, også i distrikts-
- 1348 norge
- 1349 • Anerkjenne landbrukets viktige rolle for å sikre levende distriktssamfunn, da særlig legge vekt
- 1350 på viktigheten av et variert landbruk med plass til både små, mellomstore og store gårdsbruk
- 1351 • Utvide de distriktspsykiatriske klinikkene, og utvide FACT- TEAM som også kan fungere i
- 1352 distriktet
- 1353 • Utrede hvordan små bygder der det er en stor grad deltidsinnbyggere blir påvirket av dette
- 1354 og hvordan deltidsinnbyggerne kan gange lokalsamfunnet på best mulig måte
- 1355 • Legge flere statlige arbeidsplasser til distriktene
- 1356

1357 3.7 En rettferdig og human integreringspolitikk

1358 AUF mener at innvandring er grunnleggende bra for Norge. Dagens samfunn er et mangfoldig
1359 samfunn som skaper både utfordringer og goder. Vi har alltid vært en sterk forkjemper for god
1360 integrering – både de som kommer til Norge og de som er født her trenger å lære om hverandre, om
1361 ulike holdninger og verdier og om ulike tradisjoner og kulturer. AUF vil ha et tolerant og flerkulturelt
1362 samfunn. Vi må sikre at mennesker med ulik etnisk bakgrunn ikke bli diskriminert eller generalisert –
1363 vi må bekjempe fordommer og rasisme i arbeidslivet, på skolen og i samfunnet ellers.

1364
1365 AUF er kritisk til integreringspolitikken som er blitt ført i Norge de siste årene. Gjennom å gi
1366 kommersielle aktører tilgang til å effektivisere, sentralisere og kutte i tilbudene til asylsøkere på
1367 mottak, har Norge fått en mindre human behandling for mennesker i en sårbar livssituasjon. AUF vil
1368 derfor forby profitt på drift av asylmottak. Norsk integreringspolitikk må legge til grunn at alle
1369 mennesker skal få god behandling, og at de samme oppskriftene som har fungert i velferdsstaten for
1370 resten av samfunnet, også skal fungere for innvandrere.

1371
1372 De viktigste målene for en god integreringspolitikk er å sikre at alle har tilgang på skolegang og får
1373 lært seg norsk, at alle som er i stand til det får muligheten til å komme ut i jobb. Å få bidra i
1374 arbeidslivet er en effektiv og klok måte å sikre sosialisering, økt forståelse av det norske samfunnet
1375 og mulighet til å bidra. Den siste av de tre avgjørende faktorene er å sikre gode bomuligheter for de
1376 som kommer til Norge. En boligpolitikk som gjør det enklere for førstegangskjøpere er også et godt
1377 integreringstiltak.

1378
1379 Bosettinga av flyktninger må legge til grunn at spredt bosetting er et gode både for lokalsamfunnene
1380 og for de som blir bosatt. Både asylmottak og bosetting bør spres utover hele landet.

1381
1382 AUF vil:

- 1383 • Forby profitt på drift av asylmottak.
- 1384 • Sikre spredt bosetting av flyktninger i hele landet, og at kommuner under 5000 innbyggere
1385 også skal få ta imot flyktninger.
- 1386 • Sikre at alle som oppholder seg i Norge har rett på helsehjelp. Asylsøkere med avslag på
1387 asylsøknad skal sikres mulighet til helsehjelp, arbeid og utdanning mens de venter på å
1388 returnere.
- 1389 • At kommunene skal ha et tilbud innenfor kultur og idrett til flyktninger i det de er bosatt,
1390 gratis, må gjelde voksne også.
- 1391 • At kommunene skal samarbeid med lokale idrettsforeninger for å sikre plasser i idrettslagene
1392 til flyktninger.
- 1393 • At det lages raskere forløp for å få nyankomne ut i jobb.
- 1394 • At nyankomne asylsøkere i Norge skal ha rett til gratis utdanning.
- 1395 • Styrke tilbudet for enslige mindreårige asylsøkere.

- 1396 • Sikre midler til at lokale idretts- og aktivitetsgrupper kan inkludere innvandrere i tur- og
- 1397 idrettsgrupper.
- 1398 • Avskaffe arvesynd-politikken i norsk asylpolitikk, for å hindre at barn og barnebarn av
- 1399 asylsøkere og flyktninger mister statsborgerskap, blir utvist eller straffet for feil begått av
- 1400 andre enn dem selv.
- 1401 • Innføre foreldelsesfrist på brudd i asyl- og statsborgerskapssaker.
- 1402 • Innføre alternative sanksjonsformer for brudd i asyl- og statsborgerskapssaker.
- 1403 • Gjennomgå og forbedre introduksjonsprogrammet for å sikre deltakerne tilpasset opplæring,
- 1404 samt mulighet for raskere og kortere løp.
- 1405 • Hindre mulighet for å avkorte introduksjonsstønadene ved sykdom og/eller graviditet.
- 1406 • Styrke NOKUT for raskere å kvalitetssikre og godkjenne utdanning og kompetanse hos
- 1407 nyankomne.
- 1408 • At bosetningsstøtten kommunene mottar skal følge asylsøkeren/flyktningen ved eventuell
- 1409 flytting.
- 1410 • Sikre flere muligheter til å kombinere språkopplæring for nyankomne ut i bedrift.
- 1411 • Sikre arbeidsinnvandrere rett på norskopplæring finansiert av arbeidsgiver
- 1412 • Innføre gratis reiserett på kollektivtransport for flyktninger inntil oppholdskort er mottatt
- 1413 • Redusere søknadsgebyret for søknad om norsk statsborgerskap for alle over 18
- 1414 • Tilpasse statsborgerprøve slik at kravene blir relevante for å få statsborgerskap
- 1415 • At alle som kommer til Norge som asylsøkere skal få et gratis tilbud om språkopplæring og
- 1416 kreve at asylsøkere som får oppholdstillatelse i Norge lærer seg norsk, ved å blant annet
- 1417 tilrettelegge for obligatorisk språkopplæring
- 1418 • Sikre mulighet for språkopplæring i nærheten av bosted for flyktninger bosatt i distriktet
- 1419

1420 Fjerde kapittel: En velferdsstat som stiller opp

1421

1422 Mål for en velferdsstat som stiller opp:

1423

- 1424 • Alle innbyggere i velferdsstaten skal ha tilgang på det samme sikkerhetsnettet uavhengig av
- 1425 hvor du bor, eller hvem du er.
- 1426 • Den sosialdemokratiske velferdsstaten skal ha tillit til enkeltmenneskene som behøver
- 1427 fellesskapets støtte.
- 1428 • I møte med velferdsstaten skal støtten være rettferdig, men tilpasset den enkelte.
- 1429 Fellesskapet skal aldri gi opp å hjelpe enkeltmennesket.

1430

1431 4.0 Kommuneøkonomi

1432 Den norske velferden er fordelt mellom alle administrasjonsnivåer, og noen av de viktigste aspektene
1433 av velferden ligger hos kommunen. Grunnskole, barnehage, sykehjem og delvis NAV er kommunale
1434 oppgaver, og blir dermed påvirket av den lokale kommunens økonomi. Inntektene til kommunene
1435 blir delvis fordelt, men det er fortsatt store variasjoner mellom økonomien til kommunene, ettersom
1436 de har større eller mindre skatteinntekter.

1437

1438 AUF vil:

- 1439 • Endre inntektssystemet for kommunene slik at flere av kommunene som har utfordringer
- 1440 knyttet til å være storby, kan få økt tilskudd for dette.
- 1441 • Øke den økonomiske fordelingen innad i kommunene.
- 1442 • Øke den generelle støtten til norske kommuner.
- 1443 • At områder med langvarige, store, sosioøkonomiske problemer skal få ekstra tilskudd
- 1444 øremerket for lokale sosiale initiativer.
- 1445 • Øke distriktstilskuddet til Nord-Norge og andre distriktsområder med særlige behov.

1446 4.1 Den sosiale forsikringa

1447 4.1.1 NAV som kronjuvelen i velferdsstaten

1448

- 1449 • Flest mulig skal være i arbeid, men det skal skje gjennom støtte, og ikke kutt fra
- 1450 velferdsstaten.
- 1451 • Kutt i trygd skal aldri brukes som et virkemiddel for å få folk ut i jobb.
- 1452 • Ingen skal leve i fattigdom av å gå på trygd
- 1453 • De ansatte i NAV må få tillit til å utøve faget sitt, og brukerne må møtes med tillit
- 1454 • Velferdsstaten skal gi trygdeytelser folk kan leve av

1455

1456 Trygdesystemet gir mennesker frihet, fordi det gir trygghet. I vår bevegelse ser vi ikke på trygd som
1457 en utgift, eller noe som bare gagnar de enkeltpersonene som får penger, men en investering i alle,
1458 som med fellesskapet i ryggen kan satse på å ta utdanning eller på en ny bedrift. Trygdesystemet gir
1459 også barna til syke eller arbeidsledige frihet til å definere sine egne liv, uten å måtte bruke all tiden
1460 eller alle pengene sine på å ta seg av foreldrene, fordi fellesskapet stiller opp isteden.
1461 Trygdesystemet skaper frihet, trygghet og likere muligheter for alle, og et sterkt trygdesystem er
1462 derfor bærebjelken i vår velferdsstat.

1463 **4.1.1.1 Arbeid til alle**

1464 For sosialdemokrater har retten til arbeid alltid vært sentral. Når du har jobb får du tjent dine egne
1465 penger, med all den friheten det medfører. Men å ha en jobb skaper også verdier som ikke kan måles
1466 i penger. Å ha kollegaer å snakke med, å være en del av et fellesskap og å føle at man er til nytte er
1467 også noe av det man får av å være i jobb. AUF vil derfor ha som grunnleggende prinsipp at alle,
1468 uavhengig av forutsetningene man har, skal få muligheten til å jobbe, enten det er deltid eller heltid.

1469

1470 AUF mener at det skal lønne seg å jobbe. Men betyr ikke at det skal bli verre å motta trygd. Det
1471 handler om at det må bli tryggere og mer lønnsomt å være i jobb. I dag vet vi at man i noen bransjer
1472 tjener så dårlig at det lønner seg å motta trygd, sammenlignet med å jobbe, og det er uholdbart,
1473 både for de menneskene som ikke får vært i jobb, og for samfunnet som helhet. For AUF er det
1474 derfor viktig å ha som prinsipp at det er lønningene i de bransjene med lavest lønnsnivå som må opp,
1475 ikke trygdesatsene som må ned.

1476

1477 AUF vil:

- 1478 • At det skal lønne seg å jobbe, men trygdesatsene må være på et nivå som gir et trygt og
1479 verdig liv
- 1480 • At kampen for et trygt arbeidsliv må sees i sammenheng med trygdesystemet.
- 1481 • At det må bli lettere å kombinere arbeid med trygd.
- 1482 • At man i mindre grad skal avkorte trygd mot arbeidsinntekt.
- 1483 • At inntekter fra folkevalgtarbeid under 1 G ikke skal regnes med i beregning av trygd.
- 1484 • At inntekter fra jobb i samarbeid med NAV ikke skal avkortes.
- 1485 • At norske kommuner ikke skal kunne avkorte utbetalinger av sosialhjelp om familien
1486 mottar barnetrygd.

1487 **4.1.1.2 Verdighet til alle**

1488 For arbeiderbevegelsen har det alltid vært et mål at det å ikke kunne jobbe ikke skal bety økonomisk
1489 ruin og fattigdom for deg og familien din. Også de som ikke kan jobbe, enten det er fordi de er syke,
1490 utslitte etter et hardt yrkesliv, eller bare fordi du har hatt veldig uflaks i livet, skal kunne leve et
1491 verdig og fint liv. I dag ser vi imidlertid at en del av satsene er blitt så lave at det ikke er mulig å leve
1492 for pengene. AUF mener derfor at det er nødvendig med en gjennomgang av de ulike ordningene for
1493 ulike grupper som mottar trygd, for å sikre at alle som mottar ytelsene faktisk kan leve av dem.

1494 Vår velferdsstat er bygget på solidaritet og rettferdighet, ikke raushet eller veldedighet. I AUF mener
1495 vi at alle har noe å bidra med, og da er det ikke raust, men rettferdig, at fellesskapet stiller opp de
1496 gangene du trenger det. Ingen skal måtte tigge, eller måtte gå gjennom noen annen form for uverdig
1497 behandling, for å få hjelpen de har rett på. Velferdsstaten vår skal derfor være fri for stigmatisering
1498 og skam rundt det å trenge hjelp.

1499

1500 Velferdsstaten er ikke bare rettferdig, den er bra for alles interesser. Hvis man har god råd vil man
1501 være villig til å betale mer nettopp fordi det fungerer som en slags forsikring, går noe galt så er man
1502 sikret. Dette er dermed et spleiselag der alle har interesse av å være med, men det viser også hvorfor
1503 man ikke tilbyr de samme helsetjenestene til de som ikke er norske statsborgere eller medlemmer av
1504 EU. Hvis man opplever at noen er gratisspassasjerer blir betalingsviljen lavere og hele systemet
1505 kollapser, tilliten til at folk bidrar er dermed grunnmuren for hele Norges velferdsstat.

1506

1507 I dag ser vi imidlertid at det fortsatt er knyttet mye skam til å ikke kunne forsørge seg selv, og at
1508 mange opplever å bli møtt med en nedverdiggende mistillit. Det er også grunn til å tro at dette ble
1509 ytterligere forverret av NAV-skandalen i 2019, hvor flere hundre brukere ble uskyldig dømt for
1510 trygdesvindel. AUF mener derfor at det er på høy tid med en tillitsreform i NAV, hvor både de ansatte
1511 og brukerne får mer tillit.

1512

1513 AUF er positive til økt digitalisering av velferdstjenestene, fordi det for mange bidrar til å gjøre dem
1514 mer tilgjengelige. Samtidig fører digitaliseringen til at de med lav digital kompetanse faller utenfor,
1515 og kanskje ikke får til å kontakte NAV i det hele tatt. Vi vet også at det oppleves som uverdig å ikke få
1516 møte et fysisk menneske når man står i vanskelige livssituasjoner. AUF mener derfor at alle skal ha
1517 krav på å få møte en fysisk person når de kontakter NAV.

1518

1519 AUF mener også at kommunene må oppfordres til å samle flere velferdstjenester på samme sted, for
1520 å senke terskelen for å oppsøke NAV. Dette kan også bidra til bedre kommunikasjon og samarbeid
1521 mellom de ulike velferdsaktørene.

1522

1523 AUF vil:

- 1524 • Øke de ulike trygdesatsene, med spesielt fokus på de laveste ytelsene.
- 1525 • Gjennomføre en storstilt tillitsreform i NAV.
- 1526 • At alle som bruker NAV skal ha lovfestet rett til å ha kontakt med en fysisk saksbehandler
- 1527 • At flere velferdstjenester med samme virkeområde samlokaliseres for å nedbygge stigma
1528 rundt å oppsøke hjelp fra velferdsstaten.
- 1529 • Alle sakspapirer og dokumenter brukere møter eller må benytte seg av skal være lettleste.
- 1530 • Sikre kommunene tilstrekkelig finansiering for å gi og ivareta gode tjenester.

1531 **4.1.1.3 Uføretrygdede**

1532 I 2022 er det mer enn 350 000 nordmenn som er uføretrygdede, altså de har så alvorlige helseplager
1533 at de ikke kan være i jobb. Økningen i trygden har ikke fulgt de økende levekostnadene, og flere
1534 uføre har måtte leve for enda mindre enn de måtte før. For mange gjør dette at det er vanskelig å
1535 leve et verdig liv, og AUF mener derfor at uføretrygden må økes, og at tilleggene for uføre med barn
1536 må prioriteres.

1537

1538 De som er uføre er langtidssyke og har store vansker med å komme seg inn i arbeidslivet. Flere er
1539 kronisk somatisk syke og andre har langvarige psykiske problemer. Når man ikke har energien til å
1540 fungere i hverdagen blir dagligdagse gjøremål nesten uoverkommelige oppgaver. Regninger,
1541 søknader og byråkratiske systemer er vanskelig å forstå fra før, og hvis man i tillegg har store
1542 utfordringer med å fungere, vil ofte slike ting forbli ugjort. Fokuset når man er ufør burde være å ta
1543 vare på seg selv, holde aktiviteten oppe og være tilstede som familiemedlem. For uføre som har et
1544 særlig behov for å få avlastning burde NAV kunne gi resept på en velferdskoordinator. En
1545 velferdskoordinator sin oppgave vil være å gjøre alle de små tingene man ikke evner når man er så
1546 syk. Samtidig vil man kunne få hjelp til å navigere i systemet og få rettighetene sine ivaretatt.

1547

1548 Med dagens velferdsstat finnes det mange forskjellige støtteordninger, og alle er ikke formidlet av
1549 NAV, slik som at Husbanken som tilbyr bostøtte og annen støtte til bolig. Dette kan føre til at de ulike
1550 systemene ikke snakker sammen, og at du for eksempel mister retten på bostøtte når du får hjelp fra
1551 NAV, fordi du plutselig går over en inntektsgrense. AUF mener derfor at samarbeidet mellom ulike
1552 tilbydere av velferdsordninger må styrkes, sånn at man aldri opplever å totalt sett få mindre penger
1553 når du mottar en ny støtte.

1554

1555 AUF vil:

- 1556 • At økningen i trygden skal følge inflasjon og faktiske levekostnader i samfunnet.
- 1557 • Øke tilleggene i trygden til de med barn.
- 1558 • At NAV skal kunne tilby hjelp av en velferdskoordinator til uføre med særlig behov for
1559 avlastning, da spesielt de som har omsorgsansvar for andre.
- 1560 • At en velferdskoordinator også skal ha ansvar for å navigere i NAV systemets rettigheter og
1561 søknadsmuligheter.
- 1562 • At en slik ordning skal kunne utvides til å gjelde alle uføre hvis det er hensiktsmessig.

1563

1564 **4.1.1.4 Arbeidsledige**

1565 Arbeidsledighet kan ramme mennesker i alle livsfaser og kan komme av en rekke årsaker. De som
1566 opplever dette, havner i en sårbar livssituasjon som er full av uforutsigbarhet. Her må samfunnet og
1567 velferdsstaten stille opp for å lette på unødvendige stresskilder og sørge for at de som kan får
1568 komme inn på arbeidsmarkedet igjen. Spesielt alvorlig er det å falle ut av arbeidslivet for de som er
1569 unge, fordi vi vet at unge som faller ut av utdanning eller jobb har vanskelig for å komme seg inn
1570 igjen, og fordi det kan gjøre at faller helt ut av samfunnet.

1571

1572 En ordning som kan ramme mennesker i sårbare livssituasjoner hardt, er den forlengede ventetiden
1573 for dagpenger. Dagpenger gis i dag til de som blir arbeidsledige, og dette blir vanligvis utbetalt tre
1574 dager etter at du er blitt arbeidsledig. Noen kan imidlertid få en forlenget ventetid, på opptil 18 uker,
1575 dersom man selv "har skyld" i arbeidsledigheten. Dette kan være tilfeller hvor en person enten har
1576 sagt opp jobben sin uten rimelig grunn, eller hvor personen på en annen måte har gjort noe som gjør
1577 at hun eller han mistet jobben. I mange tilfeller kan det imidlertid være vanskelig å dokumentere
1578 rimelig grunn til å si opp, som for eksempel ved trakassering.

1579

1580 Samtidig som arbeidsledighet fører til stor økonomisk belastning, kan det føre til store psykiske
1581 belastninger og mye stress i hverdagen til de som plutselig befinner seg i en uforutsigbar situasjon.
1582 Når noen opplever en så stor usikkerhet i sin hverdag er det viktig med en velferdsstat som stiller opp
1583 slik at man slipper å bære hele vekten av byrden alene.

1584 I dag ser vi at mange som både kan og vil jobbe ikke får gjort det, fordi de av ulike grunner faller
1585 utenfor arbeidslivet. Mange benytter seg da av arbeidsavklaringspenger (AAP), mens de sammen
1586 med NAV skal kartlegge hvordan sine muligheter for å komme seg ut i arbeidslivet igjen.
1587 Saksbehandlingstiden for de som er i arbeidsavklaring er ofte for lang, men den er også problematisk.
1588 NAV-leger kan behandle saker og omgjøre vedtak fra fastlegen uten dialog verken med fastlege eller
1589 med brukeren. Dette gjør at brukere som er for syke til å arbeide i arbeidsavklaringsperioden blir
1590 sykere og mer utbrent mens de venter å få bevist sykkeligheten sin. Selve arbeidsavklaringstiden må
1591 ned, men det må også bli mer kontakt mellom NAV legen og fastlegen, for å unngå å forverre
1592 situasjonen til brukeren.

1593

1594 AUF vil:

- 1595
- Fjerne den forlengede ventetiden for dagpenger.
 - Opprette lavterskeltilbud for psykisk helse som er rettet mot arbeidsledige.
 - Senke saksbehandlingstiden for arbeidsavklaring.
 - At dersom NAV-legen gjør store endringer i fastlegens vedtak, må det gjøres i dialog med fastlegen.
- 1599

1600

1601 4.1.1.5 De på de laveste satsene

1602 En av de gruppene som får så lite penger at det er vanskelig å leve et verdig liv, er de som mottar
1603 sosialhjelp. Dette er egentlig en ordning som er ment å midlertid fange opp de som faller utenfor de
1604 andre ordningene, men i dag er det mange som kun lever på sosialhjelp over lengre tid, fordi det er
1605 begrensninger på hvor lenge man kan motta mange av de andre ytelsene. Disse satsene er veldig
1606 lave, og per i dag får en enslig voksen eksempelvis 6500 kroner til livsopphold, i tillegg til hjelp med
1607 bolig.

1608

1609 Noen av utfordringene i velferdsstaten kan løses ved å endre på ordninger slik at de omfatter flere,
1610 eller ved andre lignende grep. Men for noen er også problemet rett og slett at de får for lite penger,
1611 og det er tilfellet for mange av de som går på de laveste trygdeytelsene. For så lite penger er det ikke
1612 mulig å leve et verdig liv, og, derfor mener AUF at regjeringen må prioritere å øke de laveste satsene.
1613 Vår velferdsstat må stille opp for de menneskene som lever på de laveste satsene, slik at også disse
1614 gis verdige liv, der de faktiske kostnadene folk har dekkes. Tilleggene til de med barn må prioriteres
1615 spesielt.

1616 AUF vil:

- 1617
- Heve satsene for de på de laveste satsene.

1618 **4.1.1.6 NAV ung**

1619 Ungdom og unge voksne lever ofte hurtige skiftende liv. Samtidig er unge en sårbar gruppe i
1620 arbeidslivet som kan ha vanskelig for å få innpass i arbeidsmarkedet. I denne gruppen er det
1621 avgjørende at NAV kommer raskt på banen. Unge som kommer inn i NAV-systemet skal ikke måtte
1622 vente. De skal møtes av egne konsulenter med god tid og få klinter. AUF ønsker et eget NAV ung med
1623 kortere saksbehandlingstid og tett, ukentlig oppfølging. Å få unge ut i jobb må være en prioritert
1624 oppgave ved alle NAV-kontor. Ungdom må også prioriteres til kurs og tiltaksplasser.

1625

1626 AUF vil:

- 1627
- Styrke nav ung
 - 1628 • Sikre at unge 30 uavhengig av ytelse får god oppfølging av egne konsulenter i NAV, som følge
 - 1629 av ungdomsløftet
 - 1630 • At boligveiledere som hjelper med boligsituasjonen skal være en del av NAV ung.
 - 1631 • At unge prioriteres til tiltaksplasser.
 - 1632 • At NAV ung kobles inn i saker gjennom barnevernet, psykiatrien og andre instanser der det er
 - 1633 aktuelt.
 - 1634 • Videreføre NAV i skolen og ha gode koblinger mellom NAV i skolen og NAV ung.
 - 1635 • Aktivitet skal være hovedregelen for alle sosialhjelpsmottakere under 30 år. Å fullføre
 - 1636 videregående skole skal være prioritert for denne gruppen.

1637

1638 **4.1.2 Rettshjelp**

1639 God tilgang til rettshjelp er en helt grunnleggende forutsetning for at vi skal være en helhetlig
1640 rettsstat. For å sikre en rettferdig rettergang er det grunnleggende at man har tilgang på juridisk
1641 bistand, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. Norge har lange tradisjoner med å gi rettshjelp,
1642 men dagens ordning er langt ifra perfekt. Dagens rettshjelpordning har mange vilkår og unntak, og
1643 inntektstaket er for lavt, det vil si at vi må utvide dagens ordning til å gjelde flere.

1644

1645 Advokatforeningen har i lengre tid påpekt at dagens ordning er for smal og dekker for få
1646 områder/tilfeller. Høyesterett har også selv i en kjennelse kritisert dagens ordning, og kommet frem
1647 til at man ikke har god rettshjelp med dagens ordning, og at den derav må forbedres.

1648

1649 Det er viktig at AUF som et sosialdemokratisk parti sørger for at alle får rettshjelp, uavhengig av
1650 økonomisk bakgrunn!

1651

1652 AUF vil:

- 1653 • At de økonomiske vilkårene for fri rettshjelp må justeres etter folketrygdens grunnbeløp, slik
1654 at den følger utviklingen.
- 1655 • At det innføres en offentlig førstelinjetjeneste for rettshjelp som skal sikre at alle uavhengig
1656 av inntekt skal få gratis hjelp til å identifisere sine rettslige problemstillinger, og løse den på
1657 et tidlig stadium.
- 1658 • At økonomiske begrensningene på hvem som kan motta rettshjelp, må heves, slik at den
1659 dekker de som faktisk trenger hjelpen.
- 1660 • Styrke timetallet og satsene, slik at det i realiteten blir fri rettshjelp, uten egenandeler.
- 1661 • Utvide fri rettshjelp til å omfatte flere juridiske saksområder.
- 1662 • At saker om voldsoffererstatning fra staten fortsatt skal gi fri rettshjelp.

1663 4.1.3 Rusomsorg

1664 Norge har i altfor lang tid holdt fast ved en ruspolitikk som ikke har ført til færre rusavhengige.
1665 Dagens ruspolitikk med straff for besittelse og bruk har derimot ført til stigma og frykt. Felles for
1666 mange som sliter med rusavhengighet er at frykten for straff og sanksjoner er for stor til at man tør å
1667 søke hjelp. Derfor ønsker AUF å avkriminalisere brukerdoser.

1668

1669 Rusavhengighet er en sykdom og en viktig del av rusomsorgen og ruspolitikken må være å
1670 anerkjenne dette. Det betyr at ikke alle som sliter med rus kommer til å bli friske, men at
1671 velferdsstaten skal gjøre sitt for å sikre at alle kan leve så gode og trygge liv som mulig på tross av
1672 sykdommen sin.

1673

1674 Samtidig skal velferdsstaten passe på at så få som mulig blir rusavhengige. Derfor trenger vi enda
1675 mere ressurser til kommunene og ikke minst et enda bedre forebyggende tilbud, i tillegg må det
1676 gjøres en større innsats for å hjelpe de som er ute av rusen med å komme i jobb og få seg en bolig så
1677 man ikke faller ut i rusen igjen. Velferdsstatens mål må være at ingen blir rusavhengige fordi det
1678 koster staten og enkelt menneske både penger og livskvalitet.

1679

1680 AUF vil:

- 1681 • Avkriminalisere besittelse og bruk av brukerdoser med narkotiske stoffer .

- 1682 • Åpne for at man kan få psykiatrisk hjelp uten å være rusfri.
- 1683 • Styrke ettervernet i rusomsorgen slik at de som har vært i behandling får hjelp til bolig,
- 1684 arbeid og fritid.
- 1685 • Styrke legemiddellassistert rehabilitering
- 1686 • Opprette flere brukerom og gjøre de tilgjengelig for alle som har behov.
- 1687 • Gjøre Nalokson nesepressur reseptfritt og sørge for at det er tilgjengelig i alle kommuner for å
- 1688 forebygge opiodeoverdose.
- 1689 • Gjøre testing kits for rusmidler tilgjengelig i alle kommuner.
- 1690 • Gjøre det lettere å forske på effektene av virkestoffer som i dag er ulovlige til bruk i
- 1691 psykiatrisk behandling.
- 1692 • Rammefinansiere avrusnings- og ettervernstilbudet.
- 1693 • At ruspasienter skal få time til poliklinikk eller behandling senest 24 timer etter avrusning.
- 1694 • Opprette flere bemannede boliger i samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og
- 1695 kommunene.
- 1696 • Støtte langtids behandlingstilbud og etablere flere slike tilbud.
- 1697 • Avskaffe bruken av ruskontrakt.
- 1698 • Fjerne bruk og besittelse av brukerdoser fra rullebladet.
- 1699 • At ansvaret for rusoppfølging flyttes fra justis til helsesektoren.
- 1700 • Anerkjennelse at total rusfrihet ikke alltid er et realistisk mål, men at målet for noen heller må
- 1701 være å leve et verdig og godt liv.
- 1702 • Innføre statsstøtte til organisasjoner som arbeider med rusavhengige av legale og illegale
- 1703 rusmidler i Norge.
- 1704 • Sørge for statlige midler som sikrer gode botilbud til rusavhengige, og sørge for statlige
- 1705 midler til å gjøre rusboligene bedre
- 1706 • Bevilgningen til kommunenes forebyggende arbeid økes, og kommunenes kompetanse økes,
- 1707 for å sikre at den forebyggende innsatsen er effektiv og kunnskapsbasert

1708

1709 **4.1.4 Kriminalomsorg**

1710 Velferdsstaten skal aldri gi opp enkeltmennesket. Kriminalomsorgen har en viktig rolle i å gi
 1711 mennesker en mulighet til å endre seg og bygge livene sine på nytt. I Norge er frihetsberøvelsen i
 1712 form av fengsel en straff man kan idømmes som følge av alvorlige lovbrudd. Dette skal imidlertid ikke
 1713 bety at du gis opp av fellesskapet. Likevel vet vi at fengselsstraffen i seg selv medfører stigma og
 1714 svekkede sosiale relasjoner som gjør veien tilbake til et liv uten kriminalitet vanskeligere.

1715

1716 Derfor må en sosialdemokratisk velferdsstat gjøre sitt ytterste for å redusere institusjonaliseringen
 1717 og tilbakefall til ny kriminalitet etter soning. Samtidig avhenger det av at flere dører står åpne etter
 1718 fengselsstraffen enn før.

1719

1720 Høyrreregjeringen gjennomførte en kraftig nedbygging a kriminalomsorgen i årene 2013-2021.
 1721 Mindre lavsikkerhetsfengsler er lagt ned til fordel for større høysikkerhetsfengsler. Samtidig er
 1722 budsjettene strupet år for år. Resultatet er en bemanningskrise, dårligere rehabiliteringstilbud og

1723 mindre kontakt mellom innsatte og ansatte. Det sosialdemokratiske svaret på denne utviklingen må
1724 være en kraftig oppbygging av kriminalomsorgen igjen for å spare samfunnet og enkeltmennesket for
1725 kostnadene nye kriminalitet bringer med seg.

1726

1727 AUF vil:

- 1728 • Styrke bemanningen og kraftig øke bevilgningene til Kriminalomsorgen i statsbudsjettet.
- 1729 • Redusere antall innsatte i høysikkerhetsfengsel, bygge ut nye lavsikkerhetsfengsler og
- 1730 etablere flere overgangsboliger.
- 1731 • Styrke utdanningsmulighetene i fengslene og sørge for at innsatte tilbys relevant utdanning
- 1732 for dagens arbeidsliv.
- 1733 • Koble NAV tettere på innsatte og ansette flere sosialkonsulenter i fengslene.
- 1734 • Øke kapasiteten og etablere flere rusmestringsenheter slik at flere innsatte med
- 1735 rusproblemer får raskere hjelp av kvalifisert helsepersonell.
- 1736 • Bekjempe kjønnsforskjeller, og sørge for at kvinnelige innsatte har fri tilgang på eget toalett
- 1737 og sanitærprodukter til alle døgnets tider.
- 1738 • Ha et desentralisert soningstilbud for kvinner på lik linje med menn, slik at alle innsatte gis
- 1739 mulighet til å sone nærmest mulig egen familie og nettverk.
- 1740 • Etterstrebe at flest mulig unge voksne mellom 18 og 25 år tilbys tilpassende soningstilbud i
- 1741 egne, mindre fengselsenheter.
- 1742 • Tilby tilpassede soningsløp for innsatte fra kriminelle gjenger som ønsker seg en vei ut av
- 1743 gjengmiljøet.
- 1744 • Vurdere å overlate det juridiske og organisatoriske ansvaret for innsatte barn mellom 15 og
- 1745 18 år til Barnevernet. Kriminalomsorgen kan assistere med grunnleggende sikkerhet, men
- 1746 Barnevernet har fullt ansvar for innhold og pedagogikk.
- 1747 • Sikre barn og ungdommer i institusjoner, samt innsatte i Kriminalomsorgen, reelle muligheter
- 1748 for å gjennomføre grunnskole- og videregående opplæring.

1749

1750 4.2 Helsetilbud

1751 En av velferdsstatens viktigste oppgaver er å stille opp for folk i sine mest trengende stunder, derfor
1752 er det viktig med et sterkt helsetilbud som ivaretar både brukere og ansatte. Brukere skal kunne
1753 være sikker på at de blir å motta hjelpen de trenger når de trenger den av kompetente og varme
1754 hender. Mens ansatte i helsevesenet skal kunne oppleve trivsel og mestring i sin jobbhverdag uten
1755 tidspress og unødvendig stress.

1756

1757 Hjelpen man får i helsetjenestene skal alltid være tilpasset den enkelte bruker så langt det lar seg
1758 gjøre. Det å ha en annen seksualitet, kjønnsidentitet eller kulturell bakgrunn enn majoriteten skal
1759 ikke bestemme kvaliteten på hjelpen man får. Per nå er det mange med minoritetsbakgrunn som
1760 opplever en mistillit til offentlige tjenester; når det er en slik mistillit er det klart at tilbudene ikke
1761 strekker til og ikke ivaretar de de er til for. Når man har behov for helsehjelp skal man føle trygghet
1762 på at man får riktig helsehjelp.

1763

1764 AUF vil:

- 1765 ● Sikre reel brukermedvirkning, der man gjennom hele behandlingsforløpet legger til rette og
- 1766 hensyntar pasientens ønsker.
- 1767 ● Utdanne mer helsepersonell og øke bemanningen ved helseinstitusjoner.
- 1768 ● Sikre at ansatte innenfor helse og omsorg har mulighet til å etterutdanne seg.
- 1769 ● Sette en stopper for lukrative etterlønns- og sluttavtaler i helsesektoren, gjennom regelverk
- 1770 som begrenser en slik utvikling.
- 1771 ● Sikre at helsepersonell skal ha riktig opplæring i minoritetsstress i forhold til kultur, etnisitet,
- 1772 seksualitet og kjønnsidentitet.
- 1773 ● Sikre at helsepersonell i Nord-Norge og samiske område skal ha opplæring i samisk
- 1774 kulturkompetanse.
- 1775 ● Styrke arbeidet i å utdanne flere leger og rekruttere flere jordmødre
- 1776 ● Sikre en fastlegeordning hvor hovedregelen er at man er ansatt i kommunen, og sørge for at
- 1777 fastlegene ikke blir overarbeidet og utbrente

1778

1779 4.2.1 Sykehusene

1780 Sykehusene er en av bærebjelkene i velferdsstaten. Sykehusene tilbyr livsviktige tjenester og det er
1781 nødvendig med god organisering og finansiering av disse tjenestene. Pasientens beste skal alltid være
1782 i fokus og organiseringen av sykehusene skal reflektere dette. Derfor ser AUF på det som nødvendig å
1783 evaluere og forbedre dagens struktur. Sykehusene skal i hovedsak være i offentlig regi og alle skal ha
1784 tilgang på hjelp av god kvalitet og føle seg ivaretatt av det norske helsesystemet.

1785

1786 AUF vil:

- 1787 ● At sykehusene skal få finansiering på bakgrunn av behov, ikke hvor mange pasienter de
- 1788 behandler.
- 1789 ● Utrede måter å forbedre eller erstatte helseforetaksmodellen.
- 1790 ● Sikre økt kapasitet i sykehusene og reduksjon i bruken av markedsmodeller til fordel for mer
- 1791 tillit til helsepersonell, mer medvirkning for pasienter og bedre samarbeid på tvers i
- 1792 helsesektoren.
- 1793 ● Redusere mål- og resultatstyring og fjerne unødvendig rapportering i helsesektoren sammen
- 1794 med partene i arbeidslivet.
- 1795 ● Avskaffe fri etableringsrett for private sykehus på det offentliges regning, og bevare fritt
- 1796 sykehusvalg så pasienter kan velge blant alle offentlige sykehus
- 1797 ● Avskaffe ISF-finansiering av sykehusene, rusomsorgen, tverrfaglig spesialisert behandling for
- 1798 rus og avhengighet og fødetilbud.
- 1799 ● At det opprettes en klageinstans utenfor NBTS for de som har fått avslag på søknad om
- 1800 behandling for kjønnsdysfori.

- 1801 • Gjøre det lettere for transpersoner å få tilgang til hormonbehandling, pubertetsblokkerende
1802 midler, stemmeterapi og kirurgi, og at helseforetakene skal kunne gjennomføre disse
1803 behandlingene.

1804 **4.2.2 Psykisk helse**

1805 **4.2.2.1 Forebygging av psykisk uhelse og lavterskeltilbud der du bor**

1806 Som en velferdsstat har Norge et ansvar å forebygge psykisk uhelse og sørge for at alle har tilgang på
1807 den hjelpen de trenger, når de trenger den. I løpet av livet vil de aller fleste oppleve en psykisk lidelse
1808 eller møte på psykiske plager fra en tid til en annen. Derfor er en satsing på forebygging og
1809 lavterskeltilbud essensielle. Slike tiltak vil være mer kostnadseffektive, samtidig som de bidrar til å
1810 skape lykkelige individer, noe som er en verdi i seg selv, og som skal stå høyt i vår velferdsstat.

1811

1812 Dersom psykisk uhelse kan forebygges og det er mulig å forhindre at noen får psykiske
1813 helseproblemer, skal dette implementeres. Det at mange kommuner velger å innføre tiltak som er
1814 kostnadseffektive fremfor de som er evidensbaserte fører kun til en kortsiktig økonomisk besparing
1815 til kommunene. Tiltak som innføres skal føre med seg en viss sikkerhet om at de kommer til å hjelpe
1816 de som trenger hjelp, før det er for sent. Likevel dersom psykisk uhelse først er et faktum, skal man
1817 ha rett til tidlig hjelp ved lavterskeltilbud som skal være lett tilgjengelig for befolkningen. Fastleger er
1818 ofte de første som møter mennesker som sliter psykisk. Det er derfor viktig at alle fastleger har riktig
1819 og god kompetanse om psykisk helse, i tillegg til helsefremmende tiltak som kan gjennomføres av
1820 enkeltindividerne.

1821

1822 AUF vil:

- 1823 • At alle kommuner skal ha team som jobber forebyggende med psykisk helse.
1824 • At forebyggende tiltak skal være evidensbaserte fremfor kostnadseffektive.
1825 • Øke tilskudd til forskning på forebygging av psykisk uhelse.
1826 • Gi øremerkede midler til kommuner til forebyggende tiltak og lavterskeltilbud.
1827 • At det skal være krav om at kommuner må ha et tilbud om trygge og rusfrie møteplasser.
1828 • Sikre at fastleger har riktig, god og oppdatert kompetanse på psykisk helse.
1829 • Innføre forsøksordninger med psykiatrisk legevakt i kommunene for å møte
1830 akutthenvendelser innenfor psykisk helse
1831 • Ventetidsgarantien for psykisk helsehjelp må kortes ned til 14 dager og gjelde flere
1832 pasientgrupper med alvorlig sykdom
1833 • Alle må sikres umiddelbar hjelp ved selvmordsfare
1834 • Kreve at det etableres et tilbud innenfor offentlig psykisk helsevern for barn som opplever
1835 rasisme og diskriminering. Tjenesten skal være spesielt rettet mot alle barn med
1836 minoritetsbakgrunn, uavhengig av familiens inntekt eller hvor i landet man befinner seg

1837

1838

4.2.2.2 Rask og riktig hjelp hos spesialisthelsetjenesten:

Barn og unge som sliter med psykiske lidelser har behov for rask og god oppfølging. Dessverre ser vi i dag at køene til spesialisthelsetjenesten øker, og at det kan ta flere uker, og til og med måneder før man kommer i gang med behandlingen. Stadig flere unge rapporterer å slite med spiseforstyrrelser, og derav er det helt nødvendig med et krafttak for å snu denne utviklingen. Mange barn og unge opplever også et system som ikke tar dem på alvor, og som heller ikke ser dem som enkeltperson. Rapporter fra eksempelvis Barneombudet og NKOM er tydelige på at man må korte ned ventetider og foreta en revidering av dagens system. Derfor er det viktig at vi ser på hvordan vi kan legge mer tid til pasientkontakt, og mindre tid til byråkratiske prosesser, som ofte oppleves belastende for ungdommene. Vi må kutte ned ventetidene, og sårbare ungdommer må møte et system som skaper tillit og som er på deres premisser.

I et mangfoldig Norge ser vi også behov for at spesialisthelsetjenestene ha tilstrekkelig kompetanse om kultursensitivitet og minoritetsstress. Ingen skal oppleve at deres bakgrunn skal påvirke hjelpen de får, noe som er utfordrende når diagnosesystemene er utviklet etter majoritetsbefolkningen i vestlige land. Derfor ser vi et behov for en økt forskning hvordan symptomuttrykk for psykiske lidelser kan variere for mennesker ulik kulturell og etnisk bakgrunn, seksualitet og kjønnsidentitet.

AUF vil:

- Tilføre mer ressurser til BUP, og sørge for at ventetidene kortes ned og tilbudet blir mer tilgjengelig
- Foreta en revidering av dagens system hvor brukeropplevelser fra barn og unge særlig vektlegges
- Ha økt forskning på dagens diagnosesystem på fokus på ulike symptomuttrykk hos mennesker med ulik kulturell og etnisk bakgrunn, seksualitet og kjønnsidentitet.
- Korte ned ventetiden og at maksimal ventetid fra man får henvisning til man får hjelp i spesialisthelsetjenesten skal være to uker.
- Ansette flere varierte faggrupper i DPS og BUP, slik som sosionomer og sosialarbeidere.
- Gi større rom for bruk av skjønn ved vurdering av hvorvidt man skal få oppfølging av BUP
- Sette inn tiltak for å rekruttere og sikre nok fagpersonell til DPS og BUP-stasjoner i distriktet
- Øke de finansielle rammevilkårene for 1., 2. og 3. linjetjenesten, og sørge for at samarbeidet og kommunikasjonen mellom dem styrkes
- Sørge for at 1.linjen får kompetanse om FBT (Familiebasert Terapi som blir brukt ved 2. og 3.linje til å behandle spiseforstyrrelser blant barn og unge)

4.2.2.3 Krafttak for gutters psykiske helse

Mange gutter opplever tabu rundt å snakke om sin psykiske helse, og dermed sitter mange inne med psykiske problemer. Gutter topper i dag selvmordsstatistikken, og det er flest gutter som opplyser om at de har vanskeligheter med å åpne seg for personer de kjenner. Det er et reelt

1879 likestillingsproblem at guttene har denne problematikken rundt sin psykiske helse, og det er viktig at
1880 vi tar i et krafttak for å endre situasjonen. Her er det viktig med en økt satsing på tiltak rettet mot
1881 gutter, forskning på gutters psykiske helse og å utdanne mer mannlig helsepersonell. Det er et
1882 bærende prinsipp at pasienter innenfor helsetjenestene skal kunne møtes på sine prinsipper for å
1883 sørge for at de faktisk oppsøker tjenestene. Det skal være trygge rammer for gutter som sliter å få
1884 den hjelpen de trenger.

1885

1886 AUF vil:

- 1887 • At helsestasjoner og andre lavterskeltilbud lager egne opplegg rettet mot gutter, slik at man
1888 senker terskelen for å ta kontakt.
- 1889 • Ha mer fokus på åpenhet rundt egen psykisk helse, og informere bedre om hjelpemuligheter
1890 som finnes.
- 1891 • Tilstrebe å ansette flere menn innenfor de psykiatriske helsetjenestene for barn og unge.
- 1892 • Innføre kjønnspoeng på utdanning innenfor helsesektoren hvor representasjonen er mer enn
1893 70 prosent for ett kjønn.
- 1894 • Øke bevilgningen til forskningen på gutters psykiske helse.
- 1895 • Forske mer på spiseforstyrrelser, depresjon og selvmord hos gutter.
- 1896 • Innføre forsøksordning med helsestasjon for gutter i flere kommuner.

1897

1898 4.2.2.4 Bemanning

1899 Nok spesialister og fagarbeidere er helt avgjørende for å kunne sikre en god psykisk helsetjeneste for
1900 barn og unge. Helsearbeiderne er i dag overarbeidet, og klarer i mange tilfeller ikke å følge opp alle
1901 som trenger hjelp. Dette fører til økte ventetider og dårligere kvalitet på behandlingen. Det finnes
1902 mange innfallsvinkler for å løse bemanningsutfordringene, men vi må sikre at vi ikke tar noen
1903 snarveier! Det er viktig at vi i de kommende årene satser på større rammetilskudd til
1904 helseforetakene, slik at de kan sette av mer penger til bemanning hos BUP. Videre er det viktig at vi
1905 også utdanner flere spesialister, slik at det også er nok utdannet fagpersonell. Disse grepene er helt
1906 nødvendige for å kunne sikre en forsvarlig helsetjeneste som skal ivareta sårbare barn og unge!

1907

1908 Hvis vi skal klare å skape en økt bemanning innenfor helsesektoren, må vi også klare å gjøre det
1909 attraktivt å jobbe innenfor sektoren. Veien til dette er hele, faste stillinger til alle. Velferdsstaten vår
1910 er avhengig av dyktige helsearbeidere, og disse fortjener respekten av en fast 100% stilling. AUF må
1911 alltid stå fremst i kampen for et tryggere og mer rettferdig arbeidsliv, der ingen skal være usikre på
1912 om de får endene til å møtes, fordi stillingsprosenten de har er så lav. Vårt samfunn skal ikke være et
1913 samfunn der helsearbeiderne må stå med telefonen i hånda, i venting på ekstravakter. Bemanningen
1914 skal være god, trygg og fast, for å skape tillit og trygghet for både arbeiderne og pasientene.

1915

1916 AUF vil:

- 1917 • Øke rammetilskuddet til helseforetakene for å styrke bemanningen hos BUP.

- 1918 • Opprette flere studieplasser innenfor psykisk helsevern, og gjøre disse utdanningene mer
- 1919 attraktive.
- 1920 • Innføre en bemanningsnorm i somatisk og psykisk helsetjeneste, og gi støtte for å
- 1921 gjennomføre det.
- 1922 • At alle kommuner skal ha tilgang på kommunepsykolog.
- 1923 • At hele, faste stillinger skal være standarden i norsk helsevesen.
- 1924
- 1925

1926 **4.2.3 Tannhelsereform**

1927 Tannhelse er i dag et stort hull i velferdsstaten. I motsetning til annen helsehjelp, må man i stor grad
 1928 dekke utgiftene til tannbehandling selv, og dette skaper store forskjeller og utfordringer for de som
 1929 har dårlig råd. Dårlig tannhelse kan være smertefullt, sosialt stigmatiserende og en driver for
 1930 utenforskap. AUF mener at tiden er inne for å gjøre tannbehandling gratis.

1931
 1932 AUF mener Arbeiderparti-regjeringa bør ta initiativ til å innføre en tannhelsereform som sikrer alle i
 1933 Norge tilgang til gratis tannbehandling. Inntil en slik reform er innført for alle mener AUF unge og
 1934 eldre bør prioriteres.

1935

1936 AUF vil:

- 1937 • At tannhelse skal innføres som en del av egenandelsordninga.
- 1938 • At man under den gradvise innføringen av tannhelsereformen skal prioritere unge, personer
- 1939 med særlig dårlig tannhelse og eldre.
- 1940 • At flere psykiske diagnoser som indirekte bidrar til dårligere tannhelse, slik som depresjon,
- 1941 spiseforstyrrelser, ADHD og andre kan gi dekking av tannhelsetjenester hvis det kan vises til
- 1942 at de har bidratt til en forverring av tannhelsen til den enkelte.

1943 **4.2.4 Kvinnehelse**

1944 Velferdsstaten skal sikre at alle får den samme gode helsehjelpen uavhengig av hvem man er. Men i
 1945 dag ser vi at kvinner ikke får det samme tilbudet som menn, og at forskningen på sykdommer som
 1946 rammer kun kvinner underprioriteres. AUF mener dette er feil retning, kjønn skal aldri ha noe å si
 1947 for om du får den hjelpen og behandlingen du trenger.

1948 Som kvinne bærer man hovedbyrden når det gjelder prevensjon og reproduktiv helse. Dette fører til
 1949 sterke hormonelle påvirkninger, ekstra kostnader og en større ansvarsfølelse i hverdagen til mange
 1950 kvinner og jenter. AUF anser denne skjevfordelingen som urettferdig. Derfor vil vi at det skal tilbys
 1951 gratis bind og tamponger på ungdomsskoler, videregående skoler og universiteter og høyskoler, og
 1952 en satsing på å utvide tilbudet om gratis prevensjon og forskning på prevensjon. Prevensjon skal ikke
 1953 være et gode for de som har råd til det, men en rettighet for at unge mennesker får sikre sin egen
 1954 reproduktive helse. Byrden av prevensjon skal ikke falle alene på kvinner, derfor vil AUF øke
 1955 forskningen på prevensjon på menn samt at det skal stilles krav til hvordan bivirkninger som skal
 1956 være tillatt i prevensjon som er rettet mot kvinner.

1957

1958 Abort er aldri et enkelt valg å ta, men det skal alltid være kvinnens valg. Det finnes ulike årsaker til at
1959 man velger å avslutte et svangerskap, og denne vanskelige avgjørelsen skal ikke gjøres enda
1960 vanskeligere. Man skal føle at man har nok tid på å ta en avgjørelse, og at en selv får tenkt gjennom
1961 hva man ønsker å gjøre. Derfor er det viktig for AUF at alle som bærer frem et barn sikres full
1962 selvbestemmelse frem til uke 18. Som gravid skal man ikke føle seg presset til å måtte forsvare egne
1963 avgjørelser ovenfor vilt fremmede. Derfor mener AUF at de urettferdige abortnemndene skal fjernes
1964 en gang for alle.

1965 Fjerning av nemdene skal ikke føre til at sikkerhetsnettene rundt den gravide forsvinner. AUF ønsker at
1966 alle som bærer et barn skal føle seg trygge gjennom hele svangerskapet. Velferdssamfunnet vårt
1967 trenger at alle barn får samme oppfølging, helt fra de ligger i magen. AUF ser på det som en viktig
1968 verdi at jordmor skal være tilgjengelig gjennom hele svangerskapet, uavhengig av hvor i landet man
1969 bor. Det skal være trygt å gå gravid i hele landet, fordi vi trenger at det fødes nye barn i hele landet.
1970 Fødetilbudet som tilbys skal også ha den samme kvaliteten over hele landet. Enhver gravid kvinne
1971 skal oppfatte egen fødsel som trygg, og skal på fødestua ha mulighet til å møte en ressursperson som
1972 har fulgt hele svangerskapet.

1973 En økt satsing på kvinnehelse handler også om en sykdom som rammer skjevt. Sykdommer som
1974 revmatiske lidelser, stoffskiftesykdommer, migrene, CFS/ME og muskel og skjelettsykdommer
1975 rammer kvinner oftere enn menn, og de er underprioritert og underfinansiert innen medisinsk
1976 behandling og forskning. Det samme gjelder sykdommer som kun rammer kvinner som endometriose
1977 og adenomyose. Mange kvinner opplever å aldri få diagnose eller å bli feildiagnostisert fordi
1978 kunnskap og kjennskap til sykdommene mangler i Norge. Derfor vil AUF øke forskningen på
1979 sykdommer som kun rammer kvinner å løfte behandlingstilbudet ved å opprette et eget senter for
1980 Endometriose og Adenomyose. I tillegg må vi sikre at vi får mere penger til forskning på kvinnehelse
1981 så den generelle kunnskapen i samfunnet økes.

1982

1983 AUF vil:

- 1984 • At kvinnehelse skal likestilles med menns helse.
- 1985 • Tilby gratis bind og tamponger på alle barneskoler, ungdomsskoler, videregående skoler og
- 1986 universiteter og høyskoler.
- 1987 • Utvide ordningen med gratis prevensjon til fylte 25 år og for studenter, til å også omfatte
- 1988 nødprevensjon og graviditetstester.
- 1989 • Utrede mulighetene til å utvide ordningen med gratis prevensjon til de som lever under
- 1990 fattigdomsgrensa i Norge.
- 1991 • Fjerne den nedre aldersgrensen på prevensjon.
- 1992 • Forske mer på prevensjon for menn.
- 1993 • At det stilles strengere krav til hvilke bivirkninger som skal være tillatt på prevensjon til
- 1994 kvinner.
- 1995 • Avskaffe abortnemndene frem til uke 18, og utrede alternativer til nemndene etter uke 18.
- 1996 • Lovfeste retten til selvbestemt abort til uke 18.
- 1997 • Grunnlovsfeste retten til selvbestemt abort.

- 1998 • Opprette et eget forskningsprogram på kvinnehelse i Forskningsrådet.
- 1999 • At jordmor skal være tilgjengelig gjennom hele svangerskapet, uavhengig av hvor i landet man bor
- 2000
- 2001 • At fødetilbudet som tilbys skal ha samme kvalitet i hele landet
- 2002 • At Kvinnehelseportalen skal videreutvikles gjennom øremerking av midler i statsbudsjettet.
- 2003 • Utvikle en nasjonal strategi for å øke kunnskapen og bevisstheten om endometriose, samt øke bevilgningene til forskning på endometriose, og andre kvinnesykdommer som rammer kvinne
- 2004
- 2005
- 2006 • At behandlingstilbudet for diagnostisering og behandling av endometriose og adenomyose styrkes over hele landet, blant annet gjennom styrket, desentralisert kompetanse, økte bevilgninger til dette formålet og et godt tilbud i hele Norge.
- 2007
- 2008
- 2009 • At det skal opprettes et nasjonalt kompetanse-, diagnose- og behandlingssenter for alvorlig endometriose og adenomyose.
- 2010
- 2011 • Øremerke midler til helseforetakene for å bygge opp gode og flere tilbud om vulvaklinikker.
- 2012 • Gi en uke lønnet permisjon til kvinner og partnere som gjennomgår en abort, spontanabort eller dødfødsel.
- 2013
- 2014 • Sikre at kvinner som skal gjennomføre et planlagt svangerskapsavbrudd for tilbud om å gjennomføre dette på sykehuset, dersom kvinnen ønsker det.
- 2015
- 2016 • At alle kvinner som gjennomgår en spontanabort får oppfølging fra helsepersonell.
- 2017 • At man øker forskningen på ADHD hos kvinner

2018

2019 **4.3 Helsetjenester nært der du bor**

2020 I framtidas velferdsstat skal alle oppleve trygghet der de bor; man skal kunne leve trygge, gode liv og
 2021 være sikker på at den hjelpen man eventuelt kan trenge skal være tilgjengelig. Om uhellet er ute i
 2022 Bergen eller Båtsfjord skal ikke være avgjørende for utfallet; hjelpa skal være tilgjengelig uansett. For
 2023 å sikre gode tilbud i distriktene må man sikre at det offentlige står for de nødvendige tjenestene;
 2024 helse skal ikke på anbud. Det er og et økt behov for at kompetansen og personellet når distriktene,
 2025 samtidig som vi må tenke på hvordan man skal tilby disse tjenestene.

2026 Lange reiseveier gjør at det er vanskelig for mange i distriktene å benytte seg av helsetilbudet. Derfor
 2027 er digitale tilbud når det gjelder konsultasjoner og visse typer behandling, slik som samtaleterapi et
 2028 viktig satsingsområde for å sikre menneskene i distriktene tilbud av høy kompetanse med minst
 2029 mulig negativ påvirkning på deres hverdag.

2030

2031 AUF vil:

- 2032 • Gjeninnføre statlig drift av luftambulanse- og prehospitale tjenesten
- 2033 • Arbeide for å styrke den prehospitale tjenesten, i distriktene, både utstyr, biler og standen på ambulansestasjoner.
- 2034
- 2035 • Sikre kompetanse og helsepersonell i distriktene og der det er behov for det
- 2036 • Øke muligheten for desentralisert utdanning innenfor helsesektoren..
- 2037 • Øke satsingen på digitale konsultasjoner og samtaleterapi som et tillegg til dagens tilbud.

- 2038 • Bevilge flere midler til ambulansetjenesten, slik at de skal kunne gi et godt tjenestetilbud i
2039 distriktsområder”

2040 **4.4 Tvang**

2041 For AUF er det viktig at tjenester ikke skal skje på bekostning av brukerens selvbestemmelse eller
2042 identitet. Tvang er et stort brudd på noens selvbestemmelse og kan gi varige men. Derfor er det
2043 viktig at tvang kun skal oppstå som en siste utvei, noe som per dags dato ikke alltid er tilfellet. I
2044 mange tilfeller oppstår tvang fordi helsepersonell ikke har tilstrekkelig med tid eller ressurser. For å
2045 motvirke bruken av tvang og ivareta er det et behov for økt kompetanse og økt bemanning ved
2046 institusjoner.

2047

2048 AUF vil:

- 2049 • At det skal være et bærende prinsipp at tvang kun brukes som siste utvei i helsesektoren.
2050 • Sikre at barne- og ungdomspsykiatrien i Norge er basert på frivillighet, medvirkning og
2051 samarbeid.
2052 • Sikre at de som er så syke at de utgjør en trussel for seg selv eller andre sikres behandling.

2053

2054 **4.5 Barnevern**

2055 “Alle barn har rett på en god oppvekst, og familien er den naturlige arenaen for å skape gode
2056 rammer for det. Det offentlige har et ansvar for at barn vokser opp i trygge omgivelser og å ta vare
2057 på barn som blir utsatt for ulike typer omsorgssvikt, overgrep eller har atferdsvansker. Barnevernets
2058 formål er at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig
2059 hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Barnevernet skal være et sikkerhetsnett som kan gripe inn
2060 når det er nødvendig for å ivareta barns oppvekstvilkår. Barnets beste skal alltid være et
2061 grunnleggende prinsipp for barnevernet.

2062 Barnets rettigheter skal komme først. AUF mener at vi må sikre at barnets rettigheter alltid blir
2063 ivaretatt i barnevernssaker, og at barnets mening må veie tungt. AUF ønsker å styrke barnets
2064 rettigheter og det biologiske prinsipp ved å lovfeste retten til samvær med biologiske søsken hvis
2065 barnet ønsker det, og at barnevernet fortsatt skal tilstrebe å plassere søsken i samme hjem ved en
2066 omsorgsovertakelse.

2067 For AUF er det viktig at kontinuiteten ivaretas i barnevernet. Privatisering og konkurranseutsetting
2068 fører til svekking av kompetansemiljøer og svekker ansatte sine muligheter for faglig utvikling i
2069 stillingen sin. Anbudsprosesser gjør at barns oppvekstvilkår blir mindre forutsigbare, ved at vi skaper
2070 større variasjon i barneverntjenestene våre. Privatiseringen i barnevernet fører også til at store
2071 summer forsvinner ut av landet hvert år i privat utbytte. AUF ønsker ikke at offentlige skattepenger
2072 som brukes på barneverntjenester skal gå til privat berikelse for noen få aktører.

2073

2074 AUF vil:

- 2075 • Avvikle anbudsordningen innen barnevernet, og erstatte de kommersielle aktørene med
- 2076 offentlige eller frivillige ikke-kommersielle aktører.
- 2077 • Styrke økonomien i det kommunale barnevernet, og øremerke midlene som bevilges til
- 2078 kommunene.
- 2079 • At det fortsatt tilstrebes at søsken som omplasseres plasseres i samme fosterfamilie eller
- 2080 adoptivfamilie dersom det er til barnas beste
- 2081 • At barn skal ha en fast saksbehandler i barnevernet.
- 2082 • At det hjemles i barnevernloven at barn som er tvangsflyttet som følge av
- 2083 omsorgsovertakelse skal ha krav på samvær med biologiske søsken hvis barnet ønsker det
- 2084 • At prinsippet om barnets beste fortsatt skal vektes tyngre enn det biologiske prinsipp.
- 2085 • Sette en maksgrense for antall saker en saksbehandler kan ha i barnevernet.
- 2086 • Utdanne flere saksbehandlere og sikre opplæring om minoritetskulturer hos saksbehandlere i
- 2087 barnevernet
- 2088 • Sørge for god bemanning i barneverntjenesten over hele landet slik at alle barn får hjelpen
- 2089 de trenger

2090

2091 4.6 Helsehjelp i livets siste fase

2092 Alle skal ha rett på en god og verdig alderdom, uavhengig av hvor de bor eller størrelsen på

2093 lommeboka. Alderdommen bringer ofte på helsemessige utfordringer og mange finner seg selv i en

2094 situasjon hvor de behøver velferdsstaten som mest. Et viktig prinsipp i eldreomsorgen skal være å

2095 ivareta brukernes autonomi så langt som overhodet mulig.

2096

2097 Velferdsteknologi kan ikke bare bistå ansatte i helsevesenet med å utføre sine arbeidsoppgaver, men

2098 også gi brukerne økt selvbestemmelse i egen hverdag og sikre flere muligheten til å bo hjemme

2099 lengre. For AUF er det et mål at eldre skal ha rett på den alderdommen som gir de størst grad av

2100 lykke. Ingen skal måtte oppleve ensomhet; dette gjelder også i livets siste faser. AUF vil lovfeste

2101 fastvakt slik at ingen skal måtte gå ut av livet alene.

2102

2103 AUF vil:

- 2104 • Sikre at eldre kan bo lengre hjemme.
- 2105 • Øke satsingen på velferdsteknologi i eldreomsorgen.
- 2106 • Øke forskningen på smertelindring.
- 2107 • Sikre en større satsing på palliativ behandling.
- 2108 • At alle kommuner skal ha tilgang på palliative team.
- 2109 • Lovfeste retten på fastvakt.
- 2110 • At arbeidskraften på bo- og behandlingssentrene skal hovedsakelig, blir brukt på omsorg.
- 2111 • At alle partnere skal få tilbud om å bo sammen på bo- og behandlingssenter.
- 2112 • At det må legges til rette for at pensjonister og studenter kan møtes og sosialiseres.
- 2113 • At foreninger skal kunne søke om penger til folkehelseiltak for eldre.

- 2114 ● At kommunene skal styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner for å forebygge
- 2115 ensomhet.
- 2116 ● Friluftsliv, aktivisering og kultur skal bli en større del av helse- og omsorgstilbudet til eldre.
- 2117 ● At det skal iverksettes tiltak mot ensomhet og psykisk uhelse hos eldre.
- 2118 ● Legge til rette for at livets siste fase kan tilbringes hjemme
- 2119 ● Livsglede for Eldre´ og ´sertifiseringsordningen Livsgledehem´ skal på sikt innføres på alle
- 2120 sykehjem og boliger med heldøgns omsorg
- 2121
- 2122

Del 3: En velferdsstat som finansierer seg selv

Femte kapittel: Velferdsstaten i det 21. århundre

5.1 Et skattesystem der alle gir etter evne

Økende økonomisk ulikhet svekker det norske samfunnet på mange områder. Evig formuesakkumulering svekker befolkningas kjøpekraft, gjør økonomien mer avhengig av enkeltpersoner og svekker fleksibiliteten i den norske økonomien. I altfor lang tid har enorme oppkjøp i boligmarkedet presset prisene i norske byer unaturlig høyt, samtidig som det har gitt de rikeste investorene enorm avkastning til liten nytte for fellesskapet. AUF mener at smutthullene som tillater de rikeste å unngå å betale skatt til fellesskapet må tettes. De viktigste områdene å begynne med, er skatten på boliger, formue og store naturinngrep.

AUF mener det er avgjørende at klima og natur går foran kapitalistisk vekst. Derfor må store inngrep i norsk natur skattlegges slik at fellesskapet kompenseres. Innføring av grunnrentebeskatning på havbruk og avskaffelse av olje- og gassnæringas lukrative skatteregime vil bidra til dette.

AUF ser med bekymring på en trend der stadig mer av inntektene fra staten skal komme fra avgifter, mens skattene for de med mest er kuttet.

AUF vil:

- Innføre nasjonal eiendomsskatt, der inntektene tilfaller kommunen
- Fase inn boliggevinstbeskatning ved alle boligsalg, og i første omgang skattlegge gevinst som overstiger 10 % årlig verdiøkning.
- Innføre gevinst ved salg av alle fritidseiendommer.
- Fjerne alle skattefritak for leieinntekter i boliger der eier selv ikke bor.
- Fjerne verdsettelsesrabatten på investeringsboliger.
- Videreføre nasjonal grunnrenteskatt på havbruk.
- Endre til "Innføre en progressiv skatt på arv med et bunnfradrag på 10 millioner
- Innføre umiddelbar skatteplikt for urealisert gevinst ved utflytting fra Norge.
- Avskaffe olje- og gassnæringas lukrative skatteregime.
- Fase ut verdsettelsesrabatten på primærbolig over tid, og begynne med boligverdi som overstiger 8 millioner kroner.
- Fase ut verdsettelsesrabatten på fritidseiendom, og begynne med eiendomsverdi som overstiger 2 millioner kroner.
- Fjerne verdsettelsesrabatten på aksjer, driftsmidler og næringseiendom
- Innføre en progressiv formuesskatt med bunnfradrag på 2 millioner kroner. Stegene vil være sats 2-10 million: 1,25%, 10-50 millioner: 1,5, 50-100 millioner: 2%, 100-500 millioner: 3%
- Øke utbytteskatten slik at marginalsatt for lønns- og kapitalinntekt er lik.

- 2161 • Innføre klimabonus for bedrifter som når fastsatte klimamål.
- 2162 • Utrede hvordan en frequent-flyer tax på luksusforbruk kan innføres.
- 2163 • Gjeninnføre eiendomsskatt på verk og bruk.
- 2164 • Øke inntektsskatten for alle som har over 600.000 i årlig inntekt
- 2165 • Fjerne kommunenes mulighet til å nedjustere satsen i formuesskatten
- 2166 • Øke selskapsskatten

2167 5.2 Den norske økonomien i omstilling

2168 Verden må gjennom en omfattende og drastisk grønn omstilling om vi skal lykkes med å redde
 2169 klimaet. Det er vårt felles ansvar å sørge for at fremtidige generasjoner skal ha like muligheter som
 2170 oss til å leve gode liv, og da må klimakrisen løses.

2171

2172 Utvinningen av olje og gass har gitt Norge uhorvelig mengder med rikdom. Slik rikdom kommer ikke
 2173 uten ansvar. Gjennom Equinor og mye av industrivirksomheten som er tilknyttet den norske
 2174 petroleumsnæringen så finner vi potensialet for å løse klimakrisen. Fagarbeiderne og kompetansen
 2175 som finnes på norsk sokkel blir allerede i dag brukt til å utvikle og skape løsningene som skal være en
 2176 del av omdreiningen fra petroleum til fornybare næringer.

2177

2178 Havvindmøller, batterifabriker og hydrogenanlegg er noen eksempler på industriene som både kan
 2179 og skal skape et grønnere Norge, og en grønnere verden. Det grønne skiftet skal blant annet skje
 2180 gjennom selskaper som Hydro og Equinor. Industrien disse selskapene er en del av, innehar en unik
 2181 kompetanse, som vi er helt avhengige av for å klare omstillingen fra grått til grønt.

2182

2183 Arbeidsplassene i oljeindustrien kommer til å forsvinne. Mange av disse arbeidsplassene skal bli
 2184 erstattet av nye, grønne industrier. Norge kan bli verdensledende i å utvikle og bygge nye, grønne
 2185 løsninger for framtida. Dette er løsninger som nasjoner, selskaper og enkeltpersoner over hele
 2186 verden både etterspør og trenger. De ulike regionene og landsdelene i Norge har ulike
 2187 forutsetninger, og ulik kompetanse, som trengs for å ta Norge inn i fornybarsamfunnet. Vestlandet
 2188 har høye fjell og mye nedbør, noe som gir de gode forutsetninger for kraftutbygginger, og
 2189 kraftkrevende industri. Østlandet har tilgang til enorme skogområder, og Nord-Norge har enorme
 2190 fiskeressurser og unike mineralforekomster. Vi trenger alle disse næringene for å skape en grønnere
 2191 og mer bærekraftig verden. Summen av alle disse forutsetningene er det som skal bidra til å redde
 2192 klimaet; en bred satsning, som skaper utvikling i hele landet.

2193

2194 AUF vil:

- 2195 • At Equinor innen 2030 skal bruke over 90 % av investeringsmidlene sine på investeringer i
- 2196 grønn energi og fornybar industri som batteri, hydrogen, havvindmøller og CO2-fangst og
- 2197 lagring.

- 2198 • At Equinor, Hydro, Statkraft og staten leder an i en grønn nyindustrialisering på det norske
- 2199 fastlandet og sokkelen i samarbeid med det private næringslivet, med særlig fokus på
- 2200 kraftutbygging og krafteffektivisering, fornybar mineralutvinning, batterifabrikker,
- 2201 hydrogenfabrikker og CO2-fangst og lagring.
- 2202 • Etablere et nytt statsforetak med ansvar for utvinning av mineralforekomster.
- 2203 • At staten lager en nasjonal utviklingsstrategi med mål om å utvinne og foredle naturressurser
- 2204 som eksisterer i de ulike landsdelene.
- 2205 • At staten, industrisektoren og fagskolesektoren i fellesskap kartlegger behovet for
- 2206 kompetanse i industrisektoren i nyindustrialiseringen, og kobler fagskolene opp mot
- 2207 nyindustrialiseringen i det grønne skiftet.
- 2208 • Gi oljearbeidere krav på etterutdanning, og opprette et eget ENERGI-NAV for å tilrettelegge
- 2209 for den enorme omstillingen i økonomien.
- 2210 • Innføre et eget omstillingsråd med partene i arbeidslivet og statlige representanter.
- 2211 • At staten skal opprette et klimafond for kommunal bruk som kan brukes av kommuner for et
- 2212 lokalt grønt skifte.
- 2213 • Fjerne insentiver til ny oljeleting, eksempelvis leterefusjonsordningen, og heller bruke
- 2214 statlige midler på å satse på grønne næringer.
- 2215 • Gjennomføre en større satsing på rekruttering av unge i fiskerinæringen ved å ha en statlig
- 2216 låneordning for unge fiskere og å regulere salget av kvoter så det blir lettere å etablere seg
- 2217 som fisker.
- 2218 • Ha en stor satsing på bærekraftig landbruk og løfte inntekt- og investeringsmidler for bønder.
- 2219 • At Norge innen 2025 skal sikre fullfinansiering for karbonfangst- og lagring ved de største
- 2220 norske punktutslippene.

2221 5.2.1 Kraft for framtidens kraftbehov

2222 Selv om vi i dag har et energioverskudd så vil vi fremover øke energibehovet, noe som vil skape

2223 problemer for Norge. Ettersom biler og fossil oppvarming utfases til fordel for elektrisk vil

2224 energibehovet øke ytterligere, og det gjelder spesielt den kraftkrevende industrien som AUF ønsker

2225 at Norge skal stå i fronten i. Større kraftbehov, der man også ønsker priser som er en

2226 konkurransefordel for Norge, forutsetter økt produksjon. I Norge vil en slik produksjon foregå ved

2227 fornybare energikilder slik som vannkraft eller vindkraft, men volumet må økes. Vindmøller må

2228 bygges ut til lands og til havs og vannkraften må også oppgraderes og utbygges. Utbygging av

2229 vannkraft kan foregå med mindre inngrep og større elektrisk gevinst, noe som gjør det til en

2230 nødvendig utbygging med tanke på strømbehovet.

2231

2232

2233 AUF vil:

- 2234 • Drastisk øke utbyggingen av vindmøller til lands og til havs.
- 2235 • Oppgradere og utvide eksisterende vannkraftverk.
- 2236 • Sørge for at kraftproduksjon i Norge sikrer forbrukere rimelig strøm, og la det være et
- 2237 grunnleggende premiss at næringslivets konkurransefortrinn med lave strømpriser beholdes.

- 2238 • Kommunen og staten skal ta i bruk solcelle på alle offentlige bygg det er hensiktsmessig samt
2239 at alle kommunale og statlige bygg skal være plusshus

2240 **5.3 Verdiskapinga som holder velferdsstaten i gang**

2241 Når økonomien skal bevege seg i en grønn retning er vi avhengig av at norsk næringsliv er
2242 konkurransedyktige og benytter seg av den ypperste teknologien som er innenfor sine respektive
2243 felt. Klynger er grupper og fagmiljøer som starter selskaper og drar nytte av hverandres kompetanse.
2244 Dette kan være innenfor f.eks. IT eller kunstig intelligens, som benyttes innenfor grønne næringer.
2245 Næringsklynger er viktige miljøer for fremtidige distriktsarbeidsplasser, og for å sikre at man skaper
2246 verdier i hele Norge. Det er ekstremt viktig at man gir næringsklynger mer økonomisk støtte, men det
2247 skal ikke skje uten krav. Verdiskaping i distriktene og i belastede områder må prioriteres, og det bør
2248 dermed gis økt støtte til klynger i slike områder. Økt støtte må settes i sammenheng med
2249 Norgesmodellen og et organisert arbeidsliv.

2250
2251 AUF vil:

- 2252 • At det skal være et bærende prinsipp i all norsk næringspolitikk at næringene skal gi lokale
2253 ringvirkninger.
2254 • At etablering og utbygging må skje i samarbeid med lokale, regionale og nasjonale
2255 myndigheter, samt sametinget.
2256 • Øke støtten til grønne næringsklynger, der det stilles krav til arbeidsforhold og organisering.
2257 • At næringsklynger og oppstartsmiljøer skal lokaliseres til distriktene og områder rammet av
2258 vedvarende sosioøkonomiske problemer, og gi de ekstra støtte

2259 **5.3.1 Primærnæringene**

2260 I Norge er vi velsignet med mangfoldige ressurser og endeløse muligheter innenfor
2261 primærnæringene slik som fiskeri og jordbruk. Imidlertid er det viktig at disse ressursene forvaltes
2262 bærekraftig og at de kommer folket til gode.

2263
2264 Primærnæringene fiskeri og jordbruk er de eldste og viktigste næringene i distrikts-Norge og vil
2265 fortsette å legge grunnlaget for små og mellomstore lokalsamfunn i all overskuelig framtid. Det er
2266 viktig å verne om og fortsette satsingen på jordbruk- og fiskerinæringen i hele landet samtidig som
2267 man sikrer rekruttering slik at næringen kan vokse. Leveringsplikten er essensiell for å sikre at
2268 ressursene i nord kommer samfunnene langs kysten til gode og sikrer arbeidsplasser knyttet til fiskeri
2269 også på land og i distriktet. Kvitene som fordeles må bli mer rettferdig enn de er i dag. Det må legges
2270 mer vekt på å styrke de mindre båtene som har fiskeri som sitt eneste levebrød. Fremtidens
2271 fiskerinæring skal alltid komme lokalsamfunnene til gode, være mest mulig bærekraftig og
2272 miljøvennlig og det skal være en næring som det er mulig for vanlige folk å komme seg inn i. Havet og
2273 fisken skal tilhøre folket.

2274
2275 Jordbruket spiller en viktig rolle for arbeidsplasser og bosetting i betydelige deler av landet. Norsk
2276 matproduksjon er avhengig av et sterkt og desentralisert jordbruk i hele landet.

2277 For AUF er det viktig at jordbruket er bærekraftig og miljøvennlig, samtidig som det skal være mulig å
2278 leve av å være bonde i Norge. Vi ønsker å øke Norges selvforsyningsgrad, noe som vil være gunstig og
2279 bærekraftig for næringen og sikre matberedskap i krisetilstander.

2280 I dagens situasjon er det spesielt utfordrende for mange bønder å drive videre gjennom en periode
2281 med voldsom kostnadsvekst for jordbruksnæringen. Vi står ovenfor en periode der mange bønder
2282 slakter ut og stanser driften fordi det ikke er økonomisk mulig å drive videre. Dette går hardt ut over
2283 norsk selvforsyningsgrad, mange arbeidsplasser og får alvorlige ringvirkninger i hundrevis av
2284 lokalsamfunn der jordbruk spiller en betydelig rolle. I en slik periode er det viktig at vi gjør krisetiltak
2285 for å redde jordbruksnæringen.
2286

2287 AUF ønsker å sikre at inntektsgapet mellom bønder og andre arbeidere tettes. For å klare dette vil vi
2288 sette endre på monopolmakta til de største matvarekjedene og sikre at mer kommer tilbake til de
2289 som produserer maten. De største kjedene bidrar til å ødelegge inntektsgrunnlaget til norske bønder
2290 ved å presse samvirkevarer ut med egne merkevarer (EMV), sikre et vesentlig sterkere importvern
2291 der det er strenge regler om at importvarer kun er til supplering når norske varer ikke er tilgjengelig
2292 og øke råvareprisene for å sikre et sterkere inntektsgrunnlag.

2293

2294 AUF vil:

- 2295 • Opprette en egen kvote for elever ved fiske-relaterte linjer på VGS eller som et alternativt
2296 opplæringsopplegg eller valgfag for de eldste elever på grunnskolen.
- 2297 • Innføre "generasjonskvoter" for å rekruttere unge fiskere og opprette en statlig låneordning
2298 for unge fiskere som ønsker å etablere seg.
- 2299 • At fiskekvoter skal eies, forvaltes og distribueres av staten og at kvotene skal være
2300 stedbundne.
- 2301 • Videreføre og styrke leveringsplikta.
- 2302 • Ha et styrket fokus på bærekraftig og miljøvennlig fiskeri og fiskeoppdrett, og forby
2303 engangsplast innenfor fiskeri.
- 2304 • Løfte inntekt- og investeringsmidler for bønder.
- 2305 • At det opprettes et krisefond med formål om å ivareta jordbruket i ekstremvær.
- 2306 • Ha en stor satsing på bærekraftig landbruk med blant annet å satse på småbruk og lokal
2307 produksjon.
- 2308 • Øke Norges selvforsyningsgrad betraktelig, med økt fokus på mer produksjon av vegetabilsk
2309 mat.
- 2310 • Opprettholde og gjenoppbygge de nasjonale kornlagrene.
- 2311 • At gårdsdyr som hovedregel skal føres på norskprodusert kraftfôr framfor importert kraftfôr.
- 2312 • Stille krav om at råvarer til kraftfôr ikke skal komme fra regnskogsområder.
- 2313 • Gjennomføre en større satsing på rekruttering av unge i fiskerinæringen ved å ha en statlig
2314 låneordning for unge fiskere, og å regulere salget av kvoter så det blir lettere å etablere seg
2315 som fisker.
- 2316 • Ta i bruk all dyrket mark for å øke selvforsyningsgraden.
- 2317 • Stanse nedbygging av dyrket mark.

- 2318 • Ha en stor satsing på bærekraftig jordbruk og løfte inntekt- og investeringsmidler for norske
- 2319 bønder.
- 2320 • Legge fram en tiltakspakke for de høye kostnadene som stanser trenden av nedleggelser i
- 2321 jordbruket.
- 2322 • Bygge et sterkere importvern med strenge regler om at importvarer kun er til supplering når
- 2323 norske varer ikke er tilgjengelig.
- 2324 • Pålegge kjedene å sette norskproduserte matvarer først, deretter supplere med importvarer.
- 2325 • Øke råvareprisene for å begynne og dekke inntektsgapet mellom bønder og andre arbeidere.
- 2326 • Sikre at kjedemakten til matvarekjedene ikke går på bekostning av mindre matprodusenter
- 2327 og at egne merkevarer (EMV) presser ut samvirkevarer fra dagligvarebutikker
- 2328 • Etablere regler som sikrer en fast plass til samvirkevarer i norske dagligvarebutikker.
- 2329 • Ha nasjonal satsning på reindrift som primærnæring og inntektskilde
- 2330 • Innføre ei GSU-ordning for unge.
- 2331 • Innføre et norsk maskinsamvirke.
- 2332 • Forbedre og bevare gode avløserordningen slik at det også blir attraktivt for unge å overta
- 2333 små gårdsbruk.
- 2334 • Gi investeringsstøtte til bønder som vil starte opp med kornproduksjon.
- 2335 • Fortsette å revitalisere kanaliseringspolitikken, og øke kornprisen.

2336 5.3.2 Offentlig eierskap

2337 AUF ønsker at staten skal være sterkt involvert i det norske næringslivet. Et næringsliv der det
 2338 offentlige bidrar med viktige støtteordninger, risikoavlastning og med forutsigbare rammevilkår gjør
 2339 det norske næringslivet bedre. At staten bidrar som eier i utviklinga av framtidens næringsliv er med
 2340 på å sikre at fellesskapet får utbytte av den store og verdifulle verdiskapinga i Norge, og sikrer
 2341 demokratisk kontroll over viktige samfunnsstøtter. Det offentlige eierskapet sørger for at staten kan
 2342 forvalte naturressurser for en langsiktig verdiskapning.

2343

2344 Et sterkt og aktivt offentlig eierskap som ivaretar hensynet til befolkninga og kloden kan utgjøre stor
 2345 forskjell. Med en tydelig politisk styring sørger vi for at verdiskapinga i Norge ikke blir overlatt til frie
 2346 markedskrefter. Det offentlige må ha bidra med kapital og ressurser som sikrer trygghet over tid for
 2347 bedrifter i det norske markedet. Staten må stille opp med en velutbygd infrastruktur, tilgang på ren
 2348 og billig kraft og sikre rekrutteringsgrunnlag gjennom god utdanning for befolkninga. Vi kan bygge
 2349 kontroll over viktige naturressurser med å videreføre og bruke hjemfallsretten for å sikre at bedrifter
 2350 kan utnytte og forvalte naturressurser, samtidig som vi sikrer at eierskapet til slutt faller tilbake til
 2351 staten. AUF sier et klart og tydelig nei til salg av Norge.

2352

2353 AUF vil:

- 2354 • Sikre en høy grad av statlig eierskap i nøkkelbedrifter i Norge.
- 2355 • Beholde statlig eierskap i Statskog.
- 2356 • Beholde statlig eierskap i Statkraft.

- 2357 • Vurdere statlig oppkjøp i norske flyselskap for å bidra til å ta flybransjen inn i det grønne
- 2358 skiftet.
- 2359 • Jobbe for at staten skal ta eierandel i nye attraktive selskaper for fremtiden, og prioritere
- 2360 støtteordninger som gjør den norske økonomien mindre avhengig av olje- og gass.
- 2361 • At infrastruktur av stor samfunnsmessig betydning skal videreføres, eies og utvikles av det
- 2362 offentlige. Det skal være en rettighet i Norge å ha tilgang på vann, strøm, internett og
- 2363 mobildekning.
- 2364 • At staten gjennom sitt eieransvar skal bidra til å redusere den galopperende
- 2365 lederlønnsutviklinga i norske bedrifter, og sørge for at man maksimalt skal kunne tjene lønna
- 2366 til den lavest lønnede i selskapet ganger ti
- 2367 • Videreføre hjemfallsretten for å sikre at norske ressurser kommer kommende generasjoner
- 2368 til gode.
- 2369 • Norsk jernbane skal være statlig eid og driftet